

V Ljubljani, 15. vinotoka 1898.

Štev. 20.

Leto XI.

DOM IN SVET

List za leposlovje in znanstvo.

Urednik:
dr. Francišek Lampe.

Narodu geslo:

Dobro ti bo, ako si pomoreš sam;
Pomози si sam, in Bog ti pomore.

Kdor ne pomaga, naj vsaj ne škodi.

Zalaga:
Urednik in lastnik.

Izhaja dvakrat na mesec.

Tiska:
Katoliška Tiskarna.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četr t leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr.

Vsebina 20. zvezka.

	Stran
Mihael Verne. (Spisal <i>Ž. Benkovič.</i>)	609
Jesenski sliki. (Zložil <i>Anton Medved.</i>)	610
Z doma. (Spisal <i>Ivo Trošt.</i>) [Konec.]	611
Volja in nevolja. (Slika iz življenja v pismih. — Sp. <i>Velimir.</i>) [Dalje.]	618
Iz našega kota. (Povest. — Napisal <i>Podgoričan.</i>) [Dalje.]	620
„Belim menihom“ v pozdrav. (O priliki otvorjenja stiške opatije. — Zložil <i>M. O.</i>)	626
Pesmi samotarja. II., III., IV., V. (Speva <i>Fr. Ks. Meško.</i>)	627
Naše modroslovje. („Zvon“-u za odgovor spisal <i>dr. Fr. L.</i>)	628
Slovénska liturgija pri Južnih Slovénih. (Povestne črtice. — Poleg <i>M. Mesiča, S. Ljubiča</i> i. dr. sestavil <i>Andrej Fékonja.</i>) [Dalje.]	630
Sežiganje mrličev. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>)	632
Književnost	638
<i>Ruska književnost.</i> A. N. Pypin: Zgodovina ruskega slovstva. I. in II. zvezek. — Polnoje sobranije sočinenij I. S. Turgeněva. — U sinja morja. Imperator Menelik i vojna jeho s Italijej. — Po bèlu svètu. — Istorije Italiji. — Sobranije sočinenij S. S. Saškova. — Russkaja poezija. — Polnoje sobranije sočinenij Senkeviča. — Russkija knigi. — Velikorus v svojih pjesnjah, obrjadah, oby- čajah, verovanijah, skazkah, legendah i. t. p. — Očerki sovremennoj Japoniji.	
Razne stvari	640
† <i>Anton Cej.</i>	

Na platnicah.

Pogovori.

Slike.

Mihael Verne	609
Stiskanje mošta. (Risal <i>A. Koželj.</i>)	616
Pri kopi. (Risal <i>Ž. Grohar.</i>)	617
„Dôse“ v Kajiri. (Jahanje po telesih dervišeov.)	624
Madona. (Slikal <i>G. Blaas.</i>)	633

Listnica uredništva. P o p r a v e k. V zadnjo številko str 608. je po pomoti tiskano, da je bil Raič rojen v Halozah. To naj se blagovoljno popravi tako: „... pri sv. Tomažu“ (pri Veliki Nedelji). — Spisa o derviših nismo mogli priobčiti danes, ker je bilo treba takoj odgovoriti napadu na naš list z dné 3. t. m. Za svetinje slovenskega naroda se bomo odločno borili, kadar bodo v nevarnosti.

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. IX. in X.
po 4 gld.

„Cvetje s polja modroslovskega“ (16⁰, str. 263) se dobiva pri upravnístvu našega lista za 60 kr., s pošto za 65 kr. — Opozarjamo tudi na prejšnje letnike „Dom in svet“-a.

Mihael Verne.

(Spisal *Ž. Benkovič.*)

Prebujena narodna zavest je leta 1848. marsikakemu že osivelemu možu vcepila mladeniškega duha. Doslej v svojem več ali manj tesnem delokrogu delujoči možje so se čutili poklicane in celó po narodni dolžnosti zavezane, da tudi oni kaj storé v blagor svojega naroda. Nekateri so stopili na politično polje in se junáško borili za sveta, a že davno pozabljena prava svojega ljudstva, drugi so v svojo morda že velo, tresočo se roko vzeli pero in pisali, tretji so s pospeševanjem kmetijstva hoteli pomagati svojim rojakom na lastne noge.

Med prvimi teh mož je bil tržaški prošt Mihael Verne. Porodil se je dné 28. kimovca l. 1797. v Orehku pri Postojni. Roditelja Blaž in Helena sta mu bila preprosta, ubožna kmetovalca. Prvi šolski pouk je dobil v Postojni. Gimnazijo in modroslovske študije je zvršil v Ljubljani, bogoslovne pa v Gorici, kjer je bil dné 21. kimovca l. 1823. posvečen v mašnika. Najboljši podpornik in učitelj mu je bil vsa leta postojnski dekan, ki ga je s pomočjo nekaterih drugih duhovnikov spravil v šolo. Tudi brat Mihaelov je študiral in l. 1864. umrl kot zdravnik na Vrhniki.

„Dom in svet“ 1898, šte. 20.

Nekaj mesecev je bil kapelan v Vrtojbi pri Gorici, leta 1824. je postal kapelan in katehet v Postojni, l. 1825. škofov kapelan in notar v Trstu, l. 1826. katehet na c. kr. normalki, leta 1835. kanonik pri stolni cerkvi sv. Justa, kmalu potem šolski nadzornik, leta 1846. pa stolni prošt. Po smrti škofa

Mihael Verne.

Matevža Ravnikarja je bil kapitularni vikarij tržaške škofije dotlej, da je došel novi škof dr. Jernej Legat. Umrl je nenadoma dné 29. malega srpana leta 1861. Bolehal je že dolgo, a še zadnji dan je hotel opraviti v stolni cerkvi slovesno peto sv. mašo. A takoj po „Asperges me“, ko je še vernike pokropil, napadle so ga take slabosti, da so ga morali peljati izpred oltarja. Popoldne je prejel sv. zakramente in ponoči izdihnil svojo dušo.

Verne je bil jako izobražen mož, ki je znal mnoge moderne in tudi stare jezike. Za slovenski narod in za pisateljstvo se je vnel po vplivu svojega škofa, pisatelja Matevža Ravnikarja ter svojih tovarišev-kanonikov Petra Aleša in Josipa Emanuela Kovačiča, ki sta tudi znana pisatelja.

Dasi mu je bil materin jezik iz šole do cela neznan, vendar se je sam s čitanjem

slovenskih knjig, zlasti „Novic“ toliko naučil, da je pisal gladko slovenščino na stara leta. Prekoračil je že 50. leto svoje dobe, ko je stopil v krog sotrudnikov „Novic“, katerim je ostal najboljši prijatelj in podpornik do prerane smrti.

Ko so se l. 1848. trudili naši možje za to, da bi se šola poslovenila, prijel je Verne za pero in poslovenil „vrlim učencom ljubljanskega gimnazia za poskušnjo“ Eutropijevo kratko rimsko zgodovino l. 1849. Rokopis hrani „Matica Slovenska“. Male odlomke iz njega sta objavila dr. Bleiweis in dr. Miklošič v svojih berilih.

Javno je nastopil Verne kot pisatelj leta 1851. v „Novicah“, kjer je objavil dolg potopis „Potovanje po nekterih jugo-slavenških krajih“. V naslednjem letniku je opisal „Potovanje po Laškim“. L. 1853. je poslovenil za „Novice“ „Premišljevanja narave in previdnosti božje v nji“ (po Sturm in Sanderu), „Visoki namen poljedelstva“, in leta 1856. „Natoroznanstvo sedaj in nekdanj“. Razven tega sta dr. Bleiweis in dr. Miklošič več Vernetovih krajših spisov, oziroma odlomkov objavila v svojih berilih, prvi za nižjo gimnazijo (1850—1855), drugi pa za višjo (1853—1865).

Najobsežnejši in najboljši spis Vernetov je „Potovanje v Sveto Deželo v letu 1857. V Ljubljani 1859. Natisnil Jožef Blaznik. 8°, str. 273.“ Knjiga je nastala iz potopisov, katere je objavljala v „Novicah“ leta 1858. Za „Vodnikov Spomenik“ je l. 1859. spisal „Odlomek občne povestnice“ o Turkih.

Ko je leta 1851. umrl župnik in pisatelj Matija Vertovec, nadaljeval in dovršil je Verne njegovo obširno delo „Občna Povestnica ali Zgodovina celega sveta.“

„Slovenska Matica“ hrani še te-le Vernetove rokopise: „Razgovor ob občni zgodovini, spisal J. B. Bossuet, poslovenil M. Verne“, in „Atala“, spisal Chateaubriand; po originalu poslovenil M. Verne. Tretji rokopis „Nekoliko odlomkov iz Korana“ pa je dr. Bleiweis objavil l. 1876. v „Letopisu“. Obširen in po vsebini zanimiv je tudi rokopis „Premišljevanje uzrokov velikosti in vpada Rimljanov, spisal Montesquieu, poslovenil M. Verne“.

Iz tega uvidimo, da je Verne ljubil in čital stare in moderne klasike ter iz njih zajemal svoje znanje in mišljenje. Dasi je bil izobražen in duhovit mož, vendar pa v njegovih izvornih potopisih ne opažamo posebne duhovitosti. Opisaval je hladno razne vtiske, katere je dobil v raznih krajih in med raznimi ljudmi, a opuščal je vsake refleksije, ki bi spis poživljale in mu dajale pravo ceno. Vernetu smemo imenovati prvega slovenskega potopisca. Med slovenskimi pisatelji je zaslužil posebno hvalo in priznanje, ker je na stara leta v odlični službi prijel za pero iz čistega domoljubja, hoteč vsaj nekoliko tudi s svojimi trudi pospešiti oživljeno slovensko slovstvo ter koristiti svoji domovini. Bil je dober prijatelj škofu Ravnikarju, dr. Bleiweisu in mnogim drugim slovenskim veljakom one dobe. Verne naj bo vzgled požrtvovalnosti in iskrene domoljubnosti našim veljakom, ki marsikdaj v poznejši dobi, zlasti ako dosežejo neko stopinjo časti, krenejo na stara leta vse drugačno pot, nego jo je krenil vrli Verne, ter malomarno odložé ne le pisateljsko pero, temveč se celó ohladé v ljubezni do domovine in se filistersko umaknejo v kot. V tem pogledu si je zaslužil marljivi Verne hvaležnost narodovo.

Jesenski sliki.

Stoji na ravni kostanj,
Na vejah lista nima,
Za njim pomlad cvetoča,
Pred njim studena zima.

Stoji pred hišo starec,
Na licih mu resnôba,
Za njim mladost prelepa,
Pred njim pa duri groba.

Anton Medved.

Z doma.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec.)

Neko jutro ni bilo baš mnogo življenja v tržaškem pristanišču; sem preko morja je vlekel veter ter dvigal prah po ulicah. Tu in tam je žvižgal parnik na odhod potovalcem.

Naš siromak je začel natančneje opazovati pristansko obrežje in morsko globino. Marsikje se mu je zdel pripraven, samotni kraj, kjer bi srečno utonil, a stopal je nemo naprej. Zdelo se mu je, da sliši glasek malega Jerončka: „Ata, pridite kmalu! Ata lačen! Ata kruha!“ In ta glasek ga je opozoril, da se je spomnil samega sebe.

Zopet je stopal nemo po trdem tlaku in mislil: kaj bo ž njimi — z onimi tremi? — Vsi trije umró za gladom, če jih pustim; štirje umró za gladom, če jih gledam, o-o-o!

In še natančneje je motril pristanski breg in z očmi meril morsko globino, kar se ga je lotil kašelji in ga davil in tlačil k tlom, da se je siloma prijel za obcestni kamen in ga krčevito objemal. Mimoidoči meščani so se radovedno ozirali na dušečega se reveža in hiteli dalje.

Odkašljavši se je krenil v stransko ulico in opotekaje je švedral proti domu: v prsih bol, na licu smeh, v mislih nepobitno istino: tako izsušeno, zmučeno, slabotno telo, ki se danes ali jutri samo zvrne v jamo, bi bilo ribam revna hrana. Obraz se mu je lahko razširil v boleči smehljaj, in misel, ki ga je rešila ravnokar smrti, se je razvijala dalje: Največja nespamet — samemu sebi vzeti življenje in drugim s tem slabo postreči: Ali samo nespamet? ... Ali ne tudi zločinstvo? ... Odpró se vrata v večnost . . . kaj potem?

Toda neodoljiva sedanost se ni dala tako ugnati: Gladna smrt njegovih dragih, strašna smrt ga je trkala po rami, to je že gledal — nepripravljen.

Šel je v prodajalnico in kupil kruha za vse novčiče. Ni ga bilo mnogo; a zavest, da

ž njim sebi in dragim za hip potolaži notranje bolečine, bodrila ga je, da je ljubeznivo stiskal pod pazduho ter poželjivo gledal ukusno dišeče breme. Hitel je naravnost domov.

Kako se je deček zaveselil slastnega kruha! Pepina je sedela na cunjah na pol oblečena, odpravlja se vedrih lic in živih očij v mesto. On se je začudil, kaj jo je pokrepčalo, zakaj po rojstvu drobne Marije ni vstala, ker ni mogla, a danes? Kako? Kam?

Najprej se je ustrašil misli, da morda njena pamet ni več na pravem mestu; saj je slišal, da take doječe ženske včasih zblazné. Njeno naravno, istinito kretanje ga je prepričalo, da se je brez vzroka ustrašil, ali za prvim sumom je pridrvil drugi, hujši . . . Stresal ga je zopet nekdanji dvom: Hodi v Trst! In kolikor mu je bilo las na glavi, toliko mislij ga je vleklo nazaj, da bo čim prej — ribam hrana!

„Kam pa, mama! — Pepina, kam?“

„Rešeni smo!“

„Bog se usmili!“ Pepe je zopet mislil na blaznost.

„Za doviljo pojdem.“

„Ne pojdeš; jaz ne pustim“, vskliknil je strastno in pogledal odurno, kakor je pogledoval samo tiste dni, ko je obupaval zastran sprejete dedščine.

„Ali si dobil kaj boljšega?“ vpraša ga zvedavo, a vendar boječe.

On se je bridko nasmehnil:

„Dobil? Kje?“

„Torej ne maraš, da zaslužim košček kruha?“ Uprla je vanj oči in ga gledala začudena.

„Takšna le pojdeš dojit? Zajce plašit! In pa tvoje razbolele prsi, ha, ha! Kdo te bo maral?“

„S posredovalko moram govoriti.“

Pepe je molčal, Jeronček je pa hitel mašiti kruh v usta, malo dete je spalo.

Pepina je odšla, on se je pridružil dečku pri kruhu, sploh je pa v bornem stanovanju bilo prav tiho.

Minuli sta dolgi, mučni dve uri, ki sta Brlincu pridrvili več zlih in obupnih mislij v glavo, nego pridrvi gorski hudournik kamenja v dolino.

Pepina je prišla in molčé sedla k mali Mariji.

„Saj sem vedel“, rekel je on nič posebno ljubeznivo, sodeč jo po njenem obrazu, da ni dosegla ničesar.

Posredovalka je rekla, da ni nobene nade, ker je Pepina telesno slabotna, suha, bolehnata in slabo oblečena.

„Kam sedaj? Jesti treba!“ vprašala je obupno.

„Domov bom pisal očetu in prav lepo prosil pomoči, ker umiramo lakote.“

Tisto popoldne se je zamudila Pepina pri nekdanjih znankah, da je zberala novčiče za papir in znamko; zvečer se je pa sklonil Pepe na okno, preganil papir in pisal dolgo, dolgo pismo; le otroka sta ga motila. Dopršivši pisanje, se je veselo, da, zmagovito oziral po stanovanju in govoril:

„To mora pomagati! To pomaga! Ako Bog dá, sedaj.“

„Očetu si ponudil spravo, ne?“ S tem vprašanjem ga je spravila v največjo zadrego.

„Mislil sem na spravo, a to bi moral — mislim — ponuditi oče meni.“

„Ti pa Lucijeti, kaj?“

„Lucijeti nič. Jaz sem samo prosil, lepo prosil; in to je tudi začetek —“

„— resnice, da iz te setve ne bo zrnja; dvomim.“

A Pepe ni dvomil. Zadovoljno je legel spat, dasi lačen in brez novčiča za prihodnji dan.

„Veš, Pepe“, rekla mu je ona, ko je vse utihnilo, „mislila sem, da si se v pismu spravil z očetom. To bi bila za nas jedina rešitev in lep konec te grde jeze.“

„To se ne zgodi, dokler bom dihal.“

„Jaz pa bom skusila.“

„Ti boš skusila sedaj-le mene ubogati; to zahtevam, ne pa, kakor zadnjič —.“

„Ko sem te rešila vsaj za nekaj časa.“

„In me s tem pahnila v še globljo pogubo.“

„Pa bi te sedaj rešila iz nje.“

„Ne smeš! Prokleta — —.“

„Torej naj umremo gladú?“

On si ni upal odgovoriti, a škripal je grozno in se tresel na ležišču. Pozno je zaspal, ona je pa jokala do jutra.

Brlinca je predramil hripavi krik male hčerke v materinem naročju: srčno rada bi jo bila Pepina nahranila, pa se je sama tresla bolečin in slabosti. Pozneje je sestrici pritegnil tudi Jeronček, a močnejše. Začela se je bučna, neukrotljiva glasba, segajoča očetu v dno srca. Tolažil ju je z obljubami, da prinese kruha, rožičev in bonbončkov, kakor hitro se zdani; pa zdanilo se je že davno, a dan ni mogel skozi nalašč zastrto okno.

Jeronček je verjel, ali sestra na maminih prsih ni umela tolažbe. Pepe je vstal in šel brezupno iskat pomoči. Kam? Tega ni vedel niti sam. — Krasti ga je bilo sram in si tudi ni upal, ker bi ga prej ali poslej zasačili, zaprli in nazadnje vsled pomanjkanja dela in denarja poslali domov po odgonu. Takih slučajev je videl že več; a zanj — si je mislil — bi bila ta sramota hujša od smrti. In v tem času bi njegova družinica pomrla lakote. Komu bi bilo boljše?

Torej kam? Prijatelj je nima več, znancem je pa vohun in rudeči socijalist.

Šel je in se vrnil prazen popoldne; družina je spala, pa se tudi prebudila o najmanjšem šumu, zdihujé brezozirne lakote.

Zvečer so že vsi trepetali od mraza in slabosti.

Prišla je noč, grozna noč.

Nihče ni spal. V groznem, srce pretresujočem vzdihovanju obeh mladičev je Pepe obupaval, krik ga je že tako zmedel, da bi se bil vrgel skozi okno, ko bi bil le v prvem nadstropju.

Oblekel je razdrapano obleko, nataknil sumljivo škripajoče in z vrvico zvezane

črevlje, naslonil se na vrata in nestrpno čakal dneva. Strašna godba obeh otrok je slednjič ponehala; onemogla sta zaspala. Tudi njiju mama je zadremala, in gospodar bi bil najrajše videl, da bi zadremal tudi sam, ko bi zadremali vsi — za vselej.

Komaj je čul ropotajoči voz uliškega pometača v daljavi, šel je na ulico iskat kakoršnega koli dela. Luknjasta suknja, ki je le za silo skrivala krpe spodnje obleke, varovala ga je le malo mraza, in tresoče se noge so le težko prenašale telesno slabost; saj je bil Brlinec sam v teh capah, ob tem času in v takih razmerah pravcata poosebljena slabost.

Ura za uro je potekala zaman; solnce je stalo že visoko nad tržaškim gorskim vencom, parniki so prihajali in odhajali, vlaki so ostavljali Trst in pripeljavali tuje popotnike, a nihče ni ponudil prtljage bednemu bolniku Pepetu, ki je boječe stal bolj oddaljen in mrzlo gledal, kako so mu drugi prevzemali zaslužek. Prišel je zadnji dopoldanski vlak, Brlinec se je že naveličal samega oprezovanja, bal se je pa tudi, da obnemore na ulici; zato se je siloma rinil naprej in pririnil prav pred staro, suho, sključeno, v črnino zavito gospo, ki je držala pred seboj mal zavojček, ga takoj ponudila usiljivemu postrežčeku Pepetu in precěj glasno upila, kam naj ga nese; bil je gotov znak, da mora biti gluha.

Za njim so pa kričali redni nosilci bremen s kolodvora:

„Porco d'un sciavo, se ti venirá ancora, te maceremo, sai! Sciavo duro!“ (Svinjski suženj, če še prideš, te ubijemo, veš? Suženj trdi!)

Brlinec ni rekel ničesar, saj mu jednaki izbruhi slavne fakinaže brez spomina in srca, a ne brez trebuha, niso bili neznani. Poguma pa tudi ni imel, da bi nadaljeval začeti posel.

* * *

Poldrugo uro pozneje se je vrnil domov z nekoliko deseticami v žepu in milo pogledoval onemoglo, zdihujočo družinico na ležišču. Sam ni prav ločil, če spé in težko

sanjajo, ali bdé in resnično tožijo notranje bolečine.

Nihče ga ni pogledal.

Na oknu je čakala dopisnica od očeta iz Slivja. Črno na belem je čital:

Vsak grešnik je vreden milosti, če se skesa in prizna svoj pregrešek; takšen bi bil tudi Ti, ko bi poleg bede, ki Te tare, čutil le iskrico obžalovanja. Verjemi: bilo bi mi kapljica hladila v morju trpljenja. A ne morem Ti pomagati, ker je vsega Tvojega dela gospodinja Tebi dobro znana — nevredna oseba.

Tvoj

oče.

Pepetu so se šibila kolena: slutil je, da ne bo drugače na domu, ali da dobi na svojo milo prošnjo takšen odgovor, tega ni slutil. Ali more biti oče tako brezsrčen proti sinu? Kje je pravica, kje je ljubezen? Njegovo srce, ki je bilo tako omahljivo, je postalo hipoma trdo kot kamen. Njegov pogled, prej divji in nestalen, je postal hladen kot steklo, na obrazu globoke gube kot kamenite. Krčevito je stisnil prislužene desetice v žepu, ozrl se po pol temni sobici in jo ostavil, rahlo pokašljujoč. Kmalu je bil zopet doma z dvema steklenicama, se sklonil k soprogi in jo predramil s trdo besedo:

„Na, pij, pokrepčaj se!“

Ona se dvigne na pol zaspano, na pol bolešno:

„Oh, hvala Bogu! Torej pomoč od doma! Nisem se nadejala.“

„Da, od doma, ha, ha!“ Rekši je sam hlastno zvrnil natočenega pol piskra tekočine v grlo. Pepina si je pa še z rokama mela krmežljave oči in nemo segla po ostali pijači . . . V štirih, petih požirkih, luk, luk, luk, je bil lonček prazen — — —.

Prazni steklenici je zagnal v kot, da so glasno zazvenčali kosci; za njima se je oglasil v nesoglasnem tresku tudi lonček in se kakor črn cigan med gospôdo s črepinjami pomešal v steklenem drobižu.

Minule so dolge štiri minute. Ljudje so slišali zdihovanje in krik v nekdanji drvar-

nici. Vriščala sta oba otroka, vmes sta pa tulila v bolečinah se zvičajoča mati in oče. Zavžila sta z vinom pomešan — strup... Nekateri radovedneži so šli bližje in odprli vrata, katera je bil Pepe v naglici pozabil zakleniti; kmalu za njimi je prihitel tudi listar, ki je bil prej pustil v drvarnici dopisnico ter hitel zdihujočim po zdravniško pomoč in policijsko varstvo. Zdravnik je potrdil smrtno nevarnost in takoj ukrenil najpotrebnejše; potem je pa pridrčal voz, ki je vso družinico prepeljal v bolnico.

Ljudje so se razhajali in sočutno vzdihovali: „Oh, povera gente, povera famiglia!“ (O ubogi ljudje, uboga družina!) Hišni gospodar je pa poklical vse nebeške strele na pričo, da ga odslej njegovo mehko srce nikdar več ne premoti, da bi sprejel pod svojo streho takšno „mizerijo“.

* * *

Brinčev Pepe je ozdravel in se moral zagovarjati zaradi samomora in tudi zaradi poskušane umora pred sodiščem; jedina priča je bila Pepina.

„Zakaj ste hoteli umoriti sebe in soprogo?“

„Ker nismo mogli več živeti; gledati pa tudi nisem mogel, da bi se pred menoj vili otroci in žena v zadnjih bolečinah.“

„Kako da ne služite?“

„Ne dobim nikakega dela, gospod!“

„Vidim; slabotni ste; pa vaša žena je še mlada — —.“

Pepina se je bila v bolnišnici pozdravila; njega so pa sodnikove besede zopet opominjale trditve: „Hodi v Trst, veš — —“ in zopet so ga mučili dvomi. Kakor črno strahilo se mu je zdela prihodnost, češ: mene sedaj gotovo zapró in gotovo umrem v ječi, to čutim; ona pa pusti otroka — na rame slivjanski občini — in pojde po svetu, kjer se izgubi s svojo lepoto — gotovo.

„Brlinec, vi molčite!“ predramil ga je preiskovalni sodnik, dočim je Pepe zrl pred-se in trpel grozne muke. Nemirno je zakašljaj, pogledal soprogo in zopet molčal.

„Gospod sodnik“, ogласi se ona, „midva sva se bila tako dogovorila.“

Nesrečni Brlinec se je zganil, nekoliko lažje je dahnil in se tako prijazno ozrl v svojo Pepino, kakor se ni ozrl gotovo, kar je prejel ž njo zakrament sv. zakona. Nežno kakor v letih prve, resnične ljubezni bi jo objel, tako veselo ga je iznenadilo njeno odločno govorjenje. Sedaj se ga je lotil kes: kolikokrat jo je žalil brez potrebe, to dobro ženko! Posilil ga je kašelj, da mu je zaprlo sapo in da so se poslušalci strahoma ozrli vanj. Sodnik je napisal listek in poslal ž njim slugo iz dvorane, potem je prisodil vsakemu malo kazen ter vprašal, če sta zadovoljna, čemur sta pritrdila; le Pepina je skrbela, kaj bo ta čas z otrokoma.

Zvedela je, da ostaneta še dalje v bolnišnici.

Pepe je še izjavil, da hoče takoj prestati kazen, in njegova soproga je pritrdila. Oba sta tihoma odšla.

Sodnik se je obrnil k poslušalcem in rekel:

„Take so žalostne posledice lahkomisljivosti, s katero se naši ljudje priseljujejo v mesto.“

„Žalosten slučaj iz najnovejše dobe!“ so pristavili nekateri. Ob raznih mizah so škrtala peresa ter se upogibali hrbti, pomladno solnce je pa ljubeznivo upiralo svoje žarke v rumenkasto pobarvane prostore, v visoke sklade zapisnikov, registratur, folijantov in zaprašanih aktov, ko se je vrnil sluga in sporočil, da je opravil nalog, a sodnik je rekel zadovoljno:

„Najpametneje je, da ga pošljejo po prestani kazni domov z vso družino.“

„Hm! Prazna skrb“, menili so drugi; „on ne bo nikjer več dolgo v nadlego; sama kost in koža ga je.“

„Če ne on, pa njegovi“, odvrnil je sodnik. Pripeljali so drugega hudodelca.

* * *

Pomlad je nekaj tednov pozneje z vso obilnostjo razsula svojo krasoto po tržaški

okolici in po bližnjem Krasu. Pogled z brega na brezmejno morje je v takih trenutkih še veličastnejši. Srce čuti, da je stopila na zemljo sama nebeška poezija.

V tem času je neki predpoldan zaropotal izpred civilne bolnišnice po novi dunajski cesti preprost voz. Na njem sta sedeli v prvi vrsti dve mladi ženski, katerih preširno in glasno govorjenje je svedočilo, da se vrneti s takim vedenjem, s kakoršnim sta prišli v Trst, ter bodeta nadaljevali prejšnje življenje, ko ji izpusti odgonski voznik; za tema lahko-miselnicama je sedela s hrbtom naprej obrnjena mlada žena, doječa malo dete, ki se je oglašalo s tankim jokom. Na drugem kolenu ji je slonel z glavo Brinčev Pepe; raztegnil se je bil namreč zložno po vozičku in se naslonil v njeno naročje, da bi ga manj treslo. Jeronček se je poleg očetovih nog sedeč svobodno veselil prijetne vožnje v krasni naravi; on sam je čutil sredi bede in skvarjenosti krasoto vzbujene pomladi. Vse je hotel videti.

Dokler niso prišli do vrha, jih je solnce prav dobro grelo. Pepe, sama senca, tožil je, da je prevročje, in z mršavo roko je pomikal oguljeni klobuk na oči ter se strahoma oziral na znane kamene, znana drevesa in zelene hribce; ta pot ga ni še nikdar veselila, a danes je bil neobčuten, top za vse. Pepina je mislila, kako je šla z doma, kako pride danes domov. Ali kaj to? Da bi bil le on zdrav! — Morda mu bo bolje! — „Ko bi ostal doma“, rekel je zdravnik, „ne bi se mu bila ponovila stara bolezen v prsih, ki ga je spravila na kraj groba, v grob...“ Kdo bo skrbel za vse? Žal ji je bilo, da ni umrla za zavžitim strupom; zakaj nista umrla oba, zakaj ne vsi?

Dospeli so k „obelisku“ na vrh. Voz je drdral hitreje. Pepe je zdihoval, kako trese, dete v naročju je spalo, Jeronček se je čudil neznanim krajem, ženski spredaj sta pa z vsakim mimogredočim zbijali dvoumne dovtipe.

Voznik se je dostojanstveno zibal na sedežu, poganjal hitreje, hitreje, molčal in se včasih očetovsko ozrl, da li ni izgubil

katerega nemilih sopotnikov. Brlinec je vedno tesneje pritiskal klobuk na oči, vedno huje tožil, da trese, da ga tišči v prsih, da se ne more več odkašljati, naj bi voznik ustavil vsaj za hipec, da si očisti grlo. Nič. Voz je ropotal dalje in Pepe je utihnil, zagledavši znane domače kraje, kjer se je nekdanj veseli igral s tovariši, mužil piščali, okušal sladko sadje in slednjič čutil odmeve prve ljubezni... prve in zadnje.

„O moj Bog, usmili se me ti“, šepetal je jecljaje. „Ljudje, o ljudje se me niso usmilili! Oh!...“ Stemnilo se mu je pred očmi, telo se je treslo, pot mu je stal na čelu — „Pepina“, vzdihnil je, a sapa mu je zastala. Ni ga slišala.

Pepina je ugledala domači, iz klesanega kamena zidani zvonik, hišico na koncu vasi, kjer je bil, pa ni več nje srečni dom; spoznala je tudi ponosno županovo poslopje in se stresla v neki zli slutnji. Videla je zvedave domače obraze, ki so se smejali razdrapanokama in radovedno ter skrbno popraševali, kdo so drugi znanci.

„Ho-hop! Ve-e-ga!“ ustavil je voznik pred županovo hišo in opozoril potnike:

„Tukaj pri gospodu županu se zglasite, potem pa kamor kdo hoče!“

To je bil njegov zadnji očetovski nasvet, in možiček, v svesti si dovršene dolžnosti, obrnil se je v drugo stran ter pozival v drugem tonu:

„Gospa Lucijeta! Kvartinček terana — tistega dobrega, veste!“

Rejena mati županja, pol gosposko, pol domače oblečena, se je kmalu prizibala z vinom na prag ter, spoznavši nove goste, zarudela in vskliknila:

„Pepina, ti! Bon giorno! Pepe, — to je Pepe! Ha, ha, ha! Kakšno veselo svidenje, kaj!“ Izročivši vino je nadaljevala: „Ali se ga je tvoj možiček tako navlekel, da se niti ne dvigne? Slišala sem, da ga rad srka; no, saj ga tudi stari, če ga le ima; pa jaz že skrbim — —. K županu morate vsi! In koliko otrok imaš? Bog nas varuj! No, no, vzdrami tistega pijanca! To se bo veselil oče izgubljenega sina, ha, ha! Roka mu je

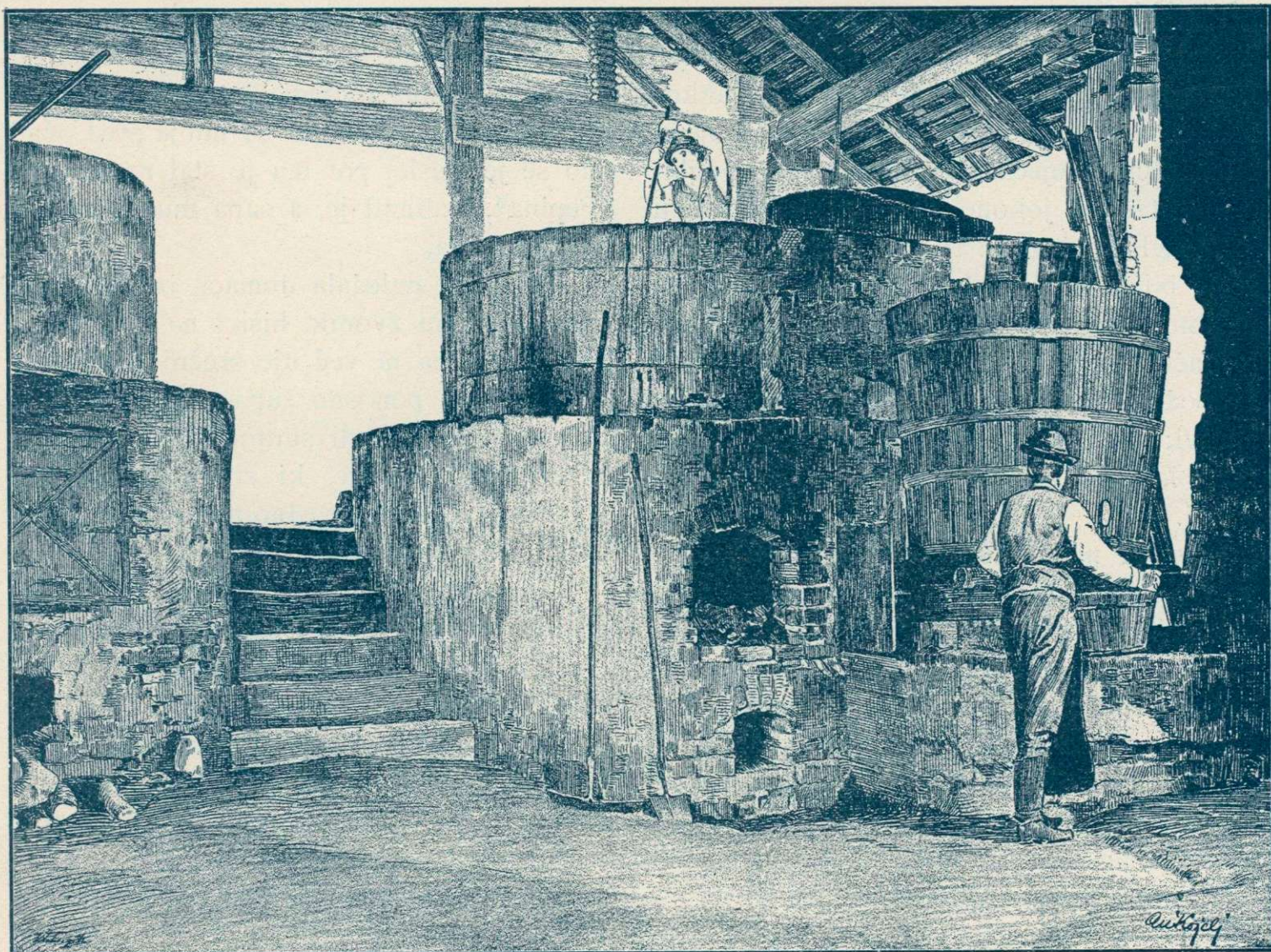
omahnila in noga mu drsa ob kolo, ha, ha! Pijanček — saj pravim, come no!“ Predrzo stopi bližje in le nekoliko dvigne klobuk, pa boječe odskoči, da tudi Pepina, ki je doslej malo ihtela v predpasnik, zmakne roko izpod njegove glave.

Počasi godrnjaje in neprenehoma vihaje osivele brke izpod nosnic se je približal tudi

slivjanski župan, oče Jeronim Brlinec, zmajal z glavo in se čudil:

„Hm, hm! Danes pa ni bil prazen šup. Ali vas je še kaj? Ni konca ne kraja s potepuhi; takšen je svet!“

„Jezus, Marija! Oče, ne govori tako!“ zavpila je Lucijeta na pragu, stisnila hčerko k sebi in zbežala notri, pa se kmalu vrnila.

Stiskanje mošta.

Risal A. Koželj.

„Kaj pa je? Saj praviš, da se ne bojiš živega vruga?“

„Tvoj sin! Le poglej!“

Neverjetno je zopet zmajal z glavo, začudil se in zategnil:

„Kaj? Bomo videli!“ ter stopal okoli voza.

„Torej tako!“ zavpil je, spoznavši Pepino. „Lepše nista mogla priti — seveda k županu, da, bomo videli, hm, hm! In ta-le spi, hm, kakor pijanec, hm! daleč jo je pripeljal, hm! in tega le drobiža ima tudi preveč,

hm, kakor cigani! — Hm, sem pravil občinskim možem, Bog jih razsvetli, da mu naj ne dajo zglasnice, hm, hm, pa bi jo bili radi vskratili meni. Hm, bomo videli! Zdrami se no! Doma smo! Bomo videli, kaj se zmenimo, hm, hm!“

„Oče, per Dio, kaj pridiguješ?“ zavpila je Lucijeta skozi okno. „On je strašen —.“

„Zdrami se, Pepe“, poklicala ga je Pepina rahlo; oče Jeronim ga je pa dregnil ne preveč ozirno pod rebra in zarjovel: „Krava

pijana, kaj takšen se vračaš k očetu, — k županu?“ In solza je starcu zalesketala v očesu. Hkrati je pa tudi župan zvedel, pri čem da je: Pepetu je klobuk zdrsnil raz lice, in režeč obraz, osteklenele oči, zevajoča usta so molče govorila, da je šel Brlin-

pripraviti spodoben pogreb. — Županu Brlincu so se solze očetovskega užaljenja premenile v srčno žalost za sina in niso mogle na dan.

„Moj Pepe, moj ljubi, o Pepe moj ljubi!“ drugega ni izgovarjal.

Jeronček je klical:

„Ata, doma smo! Pridi z nami, ata!“ Pepina je pa kar otrpnila, da ni mogla z voza; tudi mala Marija se je oglašala.

Samo Lucijeta je molčala; pa ljudje govoré, da je molčala tudi poslej, — ker je morala.

Še tisti večer je baje podarjala svoje pravice do Pepetove dedščine v odpovednem pismu.

„Da“, zavrnil jo je stari Jeronim. „Pepetov del — petak — tebi, vse drugo pa njegovima otrokoma in njih materi. Tako ostane. Sedaj pa več ne odneham: nikoli več se ne bomo pričkali o tem.“

* * *

„A, a, a! Hkrati sta se ženila, pa je oče pokopal sina. Pet let se nista videla, pet let ne govorila, a, a, a! Kaj takega pa še ne!“ Tako so ugibali Slivjani v dan pogreba. Gospod vikarij pa je pel s tresočim glasom za pokojnikom: „Misereere mei Deus!“

Risal J. Grohar.

Pri kopu.

čev Pepe z doma in se ni nikdar več vrnil — živ.

Radovedni Slivjani, ki so se bili nepozvani nabrali pred županovo hišo, nategnili so obraze; plašnejši so zbežali; pametnejši pa so pristopili, zakaj krščanska dolžnost jim je velevala, rajnemu županovemu sinu

Lucijeti, ki se ni udeležila pogreba, marveč stala s hčerko v naročju pri oknu, se je zdelo, da veljajo te besede — nji . . .

Stari Brlinec je stal ob grobu potr na duhu in telesu. Kaj je storila trma njegova in sinova! Ali je bilo tega treba?

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir.*)

(Dalje.)

XIV.

V Klanecu, listopada 189 .

Zvesti prijatelj!

Kdo bi si bil pač mislil? Da bi prvo pismo izpod Čela že napovedalo odhod, kdo bi bil verjel? In vendar berem resnico. Po mojem mnenju si ravnal do cela prav, da si odpovedal. Da bi tako priklateno selišče tako strahovalo slovenskega vseučiliščnika, to ne gre. Čudim se tvoji hladnokrvnosti. Čudim se, da nisi še kakega dvoboja napovedal. No, pa saj sedaj hočeš biti nekaj boljšega kristijana, kakor si bil svoje dni. Le glej, da bodeš iz prepričanja, ne iz sebičnih ozirov.

A vendar menim, da bo treba posrednika. Razlog je premalenkosten, da bi tako hitro dovršil svoje študije v grajskem arhivu. Ti seveda ne moreš svoje časti v stran metati, ravno tako ima baronovka veliko plemenitaško zamero. A jaz bom pisal v Ječmenov laz župniku, pri katerem je baronesa Genovefa dobra znanka. Ta bo vse pogladil — le glej, da se sprava za Te častno reši. Ako bi pa le nič ne bilo iz te akcije, tedaj Te povabim jaz, da prideš v Klanec. Imaš na razpolago dve sobi kaplanski, ki sta sedaj prazni.

Jaz sem se tukaj hitro udomačil in prav dobro mi gre. Župnija ne bo še takoj razpisana iz razlogov, katerih Ti danes ne bom navajal. Kadar pa bo, tedaj kupim tudi jaz kolek za 50 novčičev ter zaženem svoj trnek v vodo.

Posebnih prask nisem doživel do sedaj in upam, da jih ne bom. Z učiteljem in županom smo si dobri. Le poštna upraviteljica je hotela župnega upravitelja nekoliko sekirati, kakor se reče. Prišla je nedavno semkaj in hoče pokazati vso svojo reorganizatorično zmožnost. Poprej je bilo bolj po do-

mače vse, ta pa se strogo drži uradnih ur in to tudi zahteva od ljudij, ki pa doslej niso bili vajeni tega. Pri meni se sicer doslej še ni zglasila, dasi bi to zahteval takt, ako ne še kaj drugega. Ko sem imel nedavno nekaj opraviti na pošti in poprašal po poštarju, dejala je, da tudi ona lahko postreže, ako je kaj takega, kar pošto zadeva. Jaz pa sem ji odgovoril, da je nimam časti poznati. Zardela je, glavo povesila in umolknila. Drugi dan pa se je prikazala in opravičila svoje postopanje. Ali ženska jeza ne mine tako kmalu.

Imel sem nekaj nujnega oddati in poslal pismo pred odhodom pošte. Ali gospica se je nevljudno zadrla nad deklo, ki je pismo prinesla. Dva dni potem pošljem deklo ob uradni uri na pošto, a gospice ni bilo v uradu dvakrat zaporedoma. Drugo jutro pa zopet pošljem deklo ob neuradni uri. In zopet se je gospica zadrla z nezaslišano aroganco in tudi moje ime je imenovala. Ko pa jo dekla popraša, kdaj je uradna ura pri nji, tedaj se je gospici srce omehčalo in pismo je sprejela. Odslej vzame moja pisma, kadar je.

Tako torej vidiš, da je zmiraj kaj, ako se človek neče ravno pod noge dejati vsakomur. Vsaka prenapeta struna rada počí.

Kmetije je precej pri župnišču, a dal bom za letos vse v najem. Dokler ne vem, kaka sapa zapiše, ne maram se spuščati v kmetijo, ki dosti stane, a malo nese. Veseli me pa kmetijstvo, in Horacij je dobro vedel, zakaj je pel: *Beatus ille, qui procul negotiis paterina rura . . .* Zakaj ako človek izkuša to življenje in vidi, kako je svet sebičen in hudoben, premeten in nestalen, pristudi se mu zlasti politika in želi si mirnega kota. V viharjih življenja človek skoro pozabi samega sebe. Vendar pa ne misli, da sem se „unesel“. Res, da človeka prevari marsikaka stvar v življenju, marsikaj si misli drugače,

novi neznani pojavi mu segajo v srce, ne-pričakovane ovire se mu stavijo pred oči, zlobnost se kaže na obrazih in tiči v srcih, že je na tem, da bi vrgel od sebe vse sponse ter pokazal zobe vsemu svetu . . . . Toda mislim si zopet, ali si zato poklican v ta stan, da bi zložno živel? Ali nisi sprejel reka Kristusovega: „Na svetu boste imeli bridkosti . . . Blagor vam, kadar vas bodo sovražili ljudje!“ Ali nisi ravno zato, da krivico zatiraš, da pravico braniš?

Stanú

Se svojega spomni, trpi brez mirú.

In zopet se poležejo viharji negotovosti, zlato-obrobljena zarja prisvita v daljavi in zablščita se v solnčnih žarkih krilati besedi: *Sursum corda!*

Še nekaj. Ti tako rad očitaš po duhovnikom sovražnih listih pobranih frazah, da se borimo za advancement. A tega vendar ne moreš trditi, da moramo kapelani vedno kapelani ostati. In ako človek čuti poklic in zmožnost za kako imenitnejše mesto, tedaj je njegova dolžnost, da se pobrine zanj — seveda po častnih potih. Sicer pa je ponesrečena eksistenca — nezadovoljna s svojim stanom. Na take limanice se torej lové le nevedni in bojzljivi kalini. Saj veš, čim veljavnejša služba, tem vplivnejše mesto, tem več se dá narediti. Kar se človeku vseli v srce, kar mu potrди razum, to drži, in če ne more svoje misli uresničiti, tedaj je nezadovoljen. Zato pa uporabi vsa poštena sredstva, da svojo idejo uresniči in tako postane zadovoljen. Zato želim tudi tebi, da ohraniš „mirni kot“, ki si si ga tako želel in zato bom pisal župniku, da pohladi razbeljeno železo ter spravi staro koketo z mladim kavalirjem.

Da si mi zdrav, kakor je

Tvoj

Krešimir.

XV.

Izpod Čela, listopada 189 .

Rožnobarveni prijatelj!

Lep dan je bil včeraj. Pozna jesen, obletelo drevje, razorane njive, osmodeli trav-

niki, a vendar je solnce tako milo sijalo kakor le kaj.

Gospodov dan je bil včeraj. Naša gospôda je napravila zadnji izlet v tej sezoni. Trško ognjegasno društvo je imelo svoje vaje v Ječmenovem lazú. In mi smo hoteli občudovati ognjegascev spretnost ali okornost. Stari hlapec, ki je imel nekako kočijaško livrejo, nas je potegnil že dopoldne v Laz, kjer smo imeli ob deseti maši priliko poslušati tvojega naslednika. Po večernicah pa smo se zglasili v župnišču.

Gospod župnik nas je prijazno sprejel ter povabil na svoj vrt. Nisem mislil, da zna stari gospod tako dvoriti. Kar občudoval sem ga. Pozna se mu, da je v prejšnjih letih mnogo občeval z gospôdo. Baronesa Genovefa je imela seveda prvo besedo, baronovka prvo mesto, baron pa je bil ostal doma. Kmalu se je začela precej prosta zabava, kakoršne ne bi bil pričakoval od svojih grajskih patricijev. Župnik je znal vsakemu kaj povedati. Priznati pa moram, da sem bil jaz najbolj dolgočasen, Alfonzo pa najbolj razposajen.

A sedaj pride triumf našega pohoda. Župnik je res sporočil Genovefi o tvojem pismu ter izrekel željo, da bi se jaz in baronovka pobotala ter da bi ostalo vse pri starem. Zato nas je povabil na svoj dom, da jaz niti slutil nisem, kaj tiči za župnikovim povabilom.

Ko me župnik popraša, kako mi ugaja pod Čelom, prehitil me Genovefa in pravi:

„Častiti gospod, naš gospod učitelj nas zapusti že ta teden.“ In Genovefa je zopet povedala, zakaj sem odpovedal službo?

Tedaj pa župnik poprime svojo zgovorno besedo in dokaže na podlagi krščanske ljubezni, da je taka zamera in odpoved nezmišljena. Res, da je baronovki bolj prav dajal kakor meni, toda nazadnje je vendar-le tudi mene častno rešil iz zadrege. Genovefa je župniku pritrjevala in pomagala in kmalu potem sem jaz molil svoj confiteor, na kar je baronovka milostno zaklicala: „Odpuščam.“ Seveda je župnik vse to obrnil bolj na šaljivo stran. Ali trditi si pa upam, da mi baro-

novka ni iz celega srca odpustila. Toda bodi! Sedaj ostanem še v gradu.

Tebi pa bodi hvala, da si me še ohranil tu, ker je vendar-le tako zame najbolj prav.

Uro pozneje se je grajska gospôda odpeljala domov, jaz pa sem si izprosil dopusta do danes zjutraj. Našel sem v Lazu najinega nekdanjega sošolca iz dijaških let, Tineta Otrebnika, ki je sedaj knjigovodja pri nekem trgovcu v trgu. Silno se me je razveselil, in pregnali smo preteklo noč tako, kakor že davno ne. Tudi tvoj najboljši prijatelj, laški župan Vid, je hodil z nami. Ni tako hud mož, kakor si ga Ti naslikal. Mož ima svojo šolo. Jaz sem le občudoval njegov junaški spomin. A kaj?!

Danes pa sem, kakor bi se črevljarska smola pretakala po mojih žilah.

Prišel sem domov ves zaspan,

Ko mežnar odzvonil je dan.

Nisem zajutrkoval, nisem kosil, nisem poučeval, ampak premetaval sem se na divanu skoro cel dan in srebal vodo, kakor bi pil za stavo. Cigarete so mi odpovedale,

noge se mi opletajo, želodec ropoče, pljuča pa se mi dvigajo kakor loputnice pri mlin-skem kolesu. Ah, Krešimire, jaz vidim, čutim in slišim, da nisem za „guljat“, kakor bi rekel Rus, in še nekaj takih dnij — pa je po meni. Žal, da nisem pri Tebi. Ti bi mi gotovo ne pustil tako nočij izbijati. Skoro sram me je, pokazati se pred gospôdo, in zdi se mi, da vsak smeh, ki se čuje iz kuhinje in iz hleva, velja meni, negodniku. Koliko sklepov se je že porodilo v moji duši, a vselej zapadem usodi. Volja se igra z menoj in ne maram, da bi ona triumfovala nad menoj. Da bi imel tisti flegma Tvojega temperamenta, tisto trpežnost Tvojega napora, odločnost tvoje volje, a ne morem — igrača sem zlobne usode. Že sem mislil, sklenil — sedaj, sedaj . . . a ne gre. Iz volje se porodi nevolja, ki slika strašljive slike po stenah, a na tleh se vendar-le zvija v strahu in obupu, v jezi in bolesti

Tvoj

Radoslav.

Iz našega kota.

(Povest. — Napisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

VII.

Več let je minulo.

Med tem so v našem kotu ljudje umirali in se rodili, bogateli in obubožavali. Drobili so se kmetiški domovi, in število kmetiških proletarcev je rastlo; jedni so izgubili lastno streho in ognjišče, nekaterim je morda pač ostala še streha in kos njive; največ je bilo tistih, ki so se še imenovali gospodarji, v resnici pa ni bilo njihovega nič, ampak so bili le prostovoljni hlapci, ki so na videz še delali sebi, v resnici pa robovali onim, katerim so dolgovali.

Ljudstvo je propadalo gmotno in duševno. Nekdaj ponosni, toda lahkomišelnih kmetje

so bili duševno potrti, brez volje, brez zavednosti in polni obupanosti. Ob vsaki priliki so se zatekali v krčme, da udušé skrbi v vinu ali žganju, pili, dokler so imeli kak božjak v žepu, in še potlej, dokler se je dobilo še kaj na upanje pri krčmarjih, kateri so potem pisali z — vilicami. Po zimi so se zatekali v hrvaške šume, da niso vedno gledali revščine in so morda še kaj zaslužili za dom. Ko pa ni bilo tudi v hrvaških šumah več zaslužka in jim je glad kazal svoj režeči obraz, obrnili so se ljudje v Ameriko, da utekó uboštvu in lakoti.

„Amerika! Amerika! Amerika!“

Tako je zašumelo po našem kotu. Nova nada je poživila naše ljudstvo. Vzdignili so

se v trumah iskat sreče prek morja. Kmetje so prodajali živino, da so imeli za pot, ali so si pa izposojali na visoke obresti pri vaških oderuhih.

In ko so zarožljali v našem kotu prvi dolarji, izgubilo je ljudstvo razum.

„Amerika! Amerika! Kdo se bo tukaj trudil za oderuhe in davke, sam pa stradal!“

Kdor je le mogel, dobil je denar na posodo. Nekateri so dobili od znancev iz Amerike vozne liste, in tako so šli drug za drugim, možje in mladeniči, dekleta — sami krepki in delavni ljudje; doma so pa ostale žene, otroci, stari ljudje in pa oni, ki so bili v ljudskih žuljih odebeleli in ki so o teh bridkih časih imeli Ameriko — doma.

Štempihar in tovariši so postali v tem času možje. Vse jih je očitno hvalilo in častilo ter se jih tudi balo.

„Štempihar je dejal, mora že biti tako!“

Pri Štempiharju se je pilo, ko so odhajali v Ameriko, pri Štempiharju so ostali prvi ameriški dolarji. Tako je rastel njemu kupček, posestvo za posestvom je padalo v njegove roke . . .

Naši ljudje so imeli le svobodo trpljenja in stradanja, o svobodi delovanja se še govoriti ne more. Kadar so prišle volitve, izvoljeni so bili denarski veljaki s svojimi pomagači in tisti, katere so ti hoteli imeti poleg sebe: odvisne ljudi. Štempihar je s svojimi tovariši ukazoval občinam, on je povsod in vselej zastopal naš kot pred svetom.

Ljudstvo je postalo proti tem mogotcem brezpravno, ker je bilo gospodarsko v rokah teh veljakov. Ko so posojali denar, devali so ljudem zanjko okoli vratú, in ko so bili tako ostrkani, drli so naše kmete potem prekupčije. Kar je imel naš kmet na prodaj, prodati je moral tem ljudem, in kar je kupoval, kupiti je moral od teh ljudij.

In kako se je godilo to?

Bolj nego vse besede govori dejstvo, da so ti ljudje, še pred malo leti nemaniči, postali oblastni bogatini.

Amerika našim domačinom ni prinesla sreče. Zlato, ki je prišlo v naš kot, gotovo ni imelo božjega blagoslova.

Možje in mladeniči, kateri so trpeli in služili v Ameriki, propadali so telesno, a prislužek, katerega so pošiljali domov, poznal se ni skoro nikjer. Žene so morale najemati delavce, ki so bili sedaj dražji, kakor so bili prej; gospodariti niso znale, in veliko brezskrbneje in zložneje se je živelo, ker so se žene tolažile, da možje in sinovi služijo lepe denarce, katerih ne more zmanjkati. In šlo je čez potrebo v prodajalnice za lišp in potrato.

Najžalostnejše je pa, da se je pojavljal v veliki meri nravni propad. Izginili so zakonska zvestoba, domači mir, krščanska ljubezen.

Onemogli in postarani so se vračali naši možje iz Amerike, kamor so šli še pred nekaj leti kot krepki možaki, veseli življenja, iskat denarja.

Skrbni možje, ki so se zbirali ob nedeljskih popoldnevih in zimskih večerih, modrovali so o tem in onem. Tožili so se na slabe čase in ugibali, s čim in kako bi si pomagali.

„O, ko bi ne bilo teh dolgov! . . . O, ko bi bila naša živina in pridelki dražji! . . . O, ko bi se ceneje kupovalo! . . . Še bi se živelo, še!“

„Zakaj se pa drugim godi dobro? Glejte Štempiharja! Ali je mar boljši, kakor smo mi?“ oglasil se je kakšen nezadovoljnej. „Kakšne dobičke dela v prodajalnici in gostilni! Mi kostruni!“

„Tiho! Tiho!“

Oprezni možje so takoj potolažili uporneža, zakaj vedelo se je, da imajo Štempihar in tovariši po vaseh ogleduhe, ki brž sporočajo, kaj je kdo žalega, dasi resničnega, spomnil o njih. In maščevalnosti teh mogotcev so se ljudje bolj bali kakor revščine. Strah je brzdal množico, da ni očitno nastopila proti izkoriščevalcem.

Uboštvo in obup sta tiščala slehern vzlet ljudskega duha k tlom.

Dobro je bilo, da so ljudje v teh časih vsaj radi brali. Iz časnikov so se prepričali, da se tudi drugim ljudem ne godi bolje, da

si pa izkušajo pomagati z lastnimi posojilnicami, zadrugami in kakor še mogoče.

Previdnejši so govorili:

„O, ko bi tudi pri nas imeli kaj takega! Gotovo bi nam bilo bolje! Pozabljeni smo! Nihče se ne briga za naše gorje! Kaj bo z nami? Nikogar nimamo, in celo oni, ki morajo skrbeti za našo srečo, padajo drug za drugim v mreže Štempiharjevcev, kjer potem lahko pozabljajo nas!“

„Pomagajmo si sami!“ vpili so mlajši vročekrvneži.

Toda stari, ki so doživeli že marsikaj, zmajevali so s sivimi glavami in modrovali:

„Ne! Ni mogoče pomagati si! Tudi utopljenec se še nikdar ni za lase z lastno roko izvlekel iz luže! Mi se utapljam! Mi tonemo v morju revščine! Le milost naših prvakov nas vzdržuje še pri nekakšnem gospodarskem življenju, ker brez nas tudi oni ne morejo tako zložno živeti! Mi propademo gotovo!“

„Kako si pa pomagajo drugod? . . . . Brali smo, da si ljudje pomagajo sami, da so čim dalje bolj pri moči, čim dalje bolj sami svoji. Tako pišejo časniki!“ ugovarjali so vročekrvneži.

„Bedaki, ki časnikom in knjigam verjamete“, posmehovali so se odreveneli starci. „Verjemite nam, ki smo doživeli že marsikaj in vemo mnogo. Ljudje so trpeli od nekdanj in bodo še trpeli, ko nas več ne bo tukaj!“

„Zakaj se godi dobro našim zatiralcem? Mar niso tudi oni ljudje, kakoršni smo mi?“

„Bog tako hoče! Po božji volji so si opomogli!“

„To pa že ni res! Bog neče nikake krivice, nikake ošabnosti, nikake sile, ampak ljubezen. Ali nas zatiralci ljubijo, kakor Bog hoče? Bézite!“

Mlajši niso verjeli starejšim in so še pristavljali:

„Tako? Jedni naj stradajo močnika, drugim naj bi pa ostajalo mesa in vina? To naj bi bila božja volja? O, ne! ne! Dostokrat smo že slišali: Pomagaj si sam, in Bog ti pomore! Bog nam pošilja bolezn, a prav po njegovi volji rastejo tudi zdravilne rastline! — Pomagajmo si!“

Stari so se le posmehovali, češ:

„Bedak! Neumni otroci! O, pride starost, pride spoznanje!“

Takrat so se vrnili v kot nekateri rojaki, ki so se izšolali v tujini ter dokopali do ugodnega socialnega položaja. Ti ljudje so šele na tujem prav spoznali napake svojih rojakov. Spoznavali so koristne naprave, s katerimi bi bilo morda pomoči ljudski bedi. Prešinjani ljubezni do rodne kraja in svojih rojakov, sklenili so napeti vse moči svojega duha, da oprosté dobro, toda revno ljudstvo. Dalj časa ni imelo njihovo delo nobenega uspeha, ker so ostajali premalo časa doma. Ljudje so pač brali knjige in časnike, toda lotili se niso ničesar, ker niso vedeli, kako.

Prišel je v naš kraj tudi mladi učitelj Koren, ki je bil ves vnet za prospeh kmetiškega stanú, pa v socialnih vprašanjih dobro izobražen. Kmalu je spoznal, kakšne rane razjedajo naš kot, in sklenil je pomagati ljudstvu. Lotil se je vse stvari resno. Bilo mu je pa tem lože, čim bolj so bili ljudje na to že pripravljeni.

V nedeljo popoldne so se v Stranski vasi zbirali možje na Slobodinovem vrtu, da tam v senci prerešetao novice, ki so se bile nabrale med tednom, pokadé nekaj pip tobaka, pozabavljajo malo čez svoje zatiralce in previsoke davke, nasmejajo se dovtipom tega ali onega soseda ter se tako odškodujejo za nevoljo in trpljenje vseh delavnikov minulega tedna.

Smeha in govorjenja je bilo dosti. Ko je pa že pojemala živahnost, oglasi se mladi kmet Dobravec, ki je doslej največ molčal in zamišljen zrl pred-se:

„Možje, nekaj bi vam povedal, pa vem, da mi ne boste verjeli.“

„Kaj?“

„Koren! Ta naš Koren, ta naš novi učitelj namerja pri nas napraviti posojilnico. Danes teden imamo shod. Tako sem slišal praviti.“

„Ej, ej, posojilnico! Komu neki?“ poskoči Travožel. Drugi obmolčé, čakaje, kaj pride.

Dobravec ga zavrne:

„I, komu? Nam vsem! Kdor bi bil potreben, ta bi dobil v posojilnici. Kdor bi

pa imel denarja odveč, naložil bi ga tudi tam.“

„Tega je pa treba! Vsak dobi denar, kjer hoče na posodo, kdor ga pa ima, posodi ga lahko na visoke obresti“, vpije Travožel, ki je imel nekaj stotakov pri ljudeh.

„Ti, Travožel, lahko govoriš tako, ker jemlješ obresti. Kaj pa pravijo oni, ki jih morajo dajati?“

„Kolnejo, verjemite mi, da kolnejo“, oglasi se sosed Dolžan, katerega so morili dolgovi. „In menda si tudi ti že preklet, ti Travožel, duša odrta, ki tako lahko in smehljaje spravljajš žulje ljudskih rok.“

Pritrjevalen smeh odobruje Dolžanove besede.

„Kaj? Vsak postopač in zapravljivec govori tako!“ srdi se Travožel.

„Zakaj pa ti ne posojuješ, ti Dolžan, he? Zdi se mi, da tudi tebi — obresti ne smrdé!“

„Oh, smrdé, smrdé!“ vzdihne Dolžan in se zlekne po travi.

Dobravec se oglasi:

„Nikar se ne prepirajta! Dolžan je revež, ki mora plačevati visoke obresti. Ti, Travožel, bi pa še ne bil, čeprav bi jemal nekoliko nižje obresti. Toda veš, da ne očitam ravno vsega tebi, drugi so hujši. Saj veste, kako je bilo Šimončku. Ko bi bil nesel denar shranit v hranilnico ali posojilnico, še sedaj bi bil mož, tako je pa berač. Upnik je upnik! Plačuj mu obresti, napajaj ga, pasi in delaj mu! In ako premoreš še kak krajcar, pusti ga v njegovi prodajalnici ali gostilni. Jaz pravim, posojilnica je pri nas prav potrebna, in kar je še več: tudi mogoča. O tem sem govoril že s Korenom, ki me je o vsem poučil.“

Možje so bili radovedni, kaj je Dobravec vse slišal. Prerešetovali so vse na dolgo in široko. Dolžan in Travožel sta se nekolikokrat sporekla. Ko so se razhajali, zmajevali so starejši, češ:

„Ej, ej, iz te moke ne more biti kruha, čeprav bi bil dober! Škoda! Koren se zastonj ubija s to mislijo. Našega stanja ne bo zboljšal. Kar ni mogoče, pa ni mogoče. Še Štempiharju se bržkone zameri vsled tega.“

Samo Dobravec je verjel in je opominjal svoje mlajše tovariše, da naj bodo trdni in naj se v nedeljo udeležé shoda.

„Upam, da si zboljšamo stanje, ako bomo zložni in trdni ter z združenimi močmi delali za svoj blagor in blagor naših otrok. Nič nemogočega ni posojilnica, niti ono, o čemer Koren še govori. Vse dosežemo, ako le hočemo. Noben pameten človek ne misli, da potem ne bo trpljenja in pomanjkanja. Vse to bo še, le morda v manjši meri. Ali nekaj bomo le dosegli: oprostili se bomo naših izkoriščevalcev, ki nas tlačijo. In to je veliko! Sami si hočemo gospodariti!“

Tako je šumelo po našem kotu pred shodom. Na Štempiharjevini, kjer se je shajala često bogatija vsega kota, posmehovali so se temu ljudskemu gibanju, češ:

„Sanjači! Revni ste kot cerkvene miši, pa hočete osvoboditi ljudstvo? Menite li, da se pobira denar na cesti? Kdo ga vam zaupa? Haha! Mi vemo, da so pri denarju velike izkušnje, da se človek težko premaga... Mi menimo, da bomo posojevali denar kakor smo ga doslej, samo če ga bomo hoteli.“

V nedeljo se je slišalo raz leco, da je popoldne ustanovni shod posojilnice za ves naš kot v tukajšnjem šolskem poslopju, da pride neki učen gospod iz Ljubljane, ki bo govoril o pomenu in upravi posojilnic.

„Neumnost!“ mrmrali so velmožje.

„Veliko si upajo, mladi so še!“ menili so starci.

Mladi gospodarji so pa s strahom v srcu čakali, kaj bo iz tega. In sto želj se je vzdigovalo pred Boga, da bi dal uspeha.

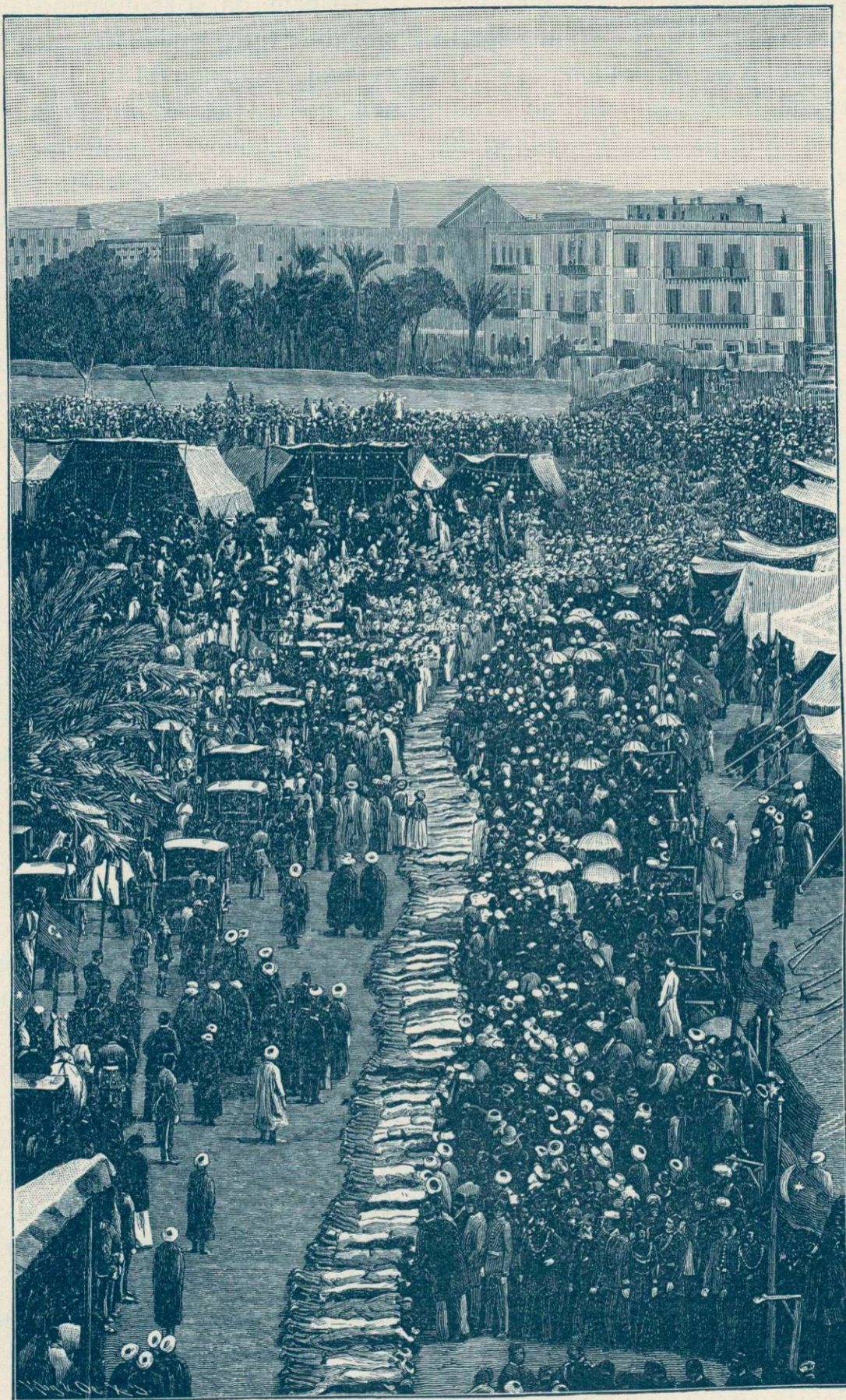
Popoldne je bilo pri krščanskem nauku zeló veliko možakov. Prignala jih je radovednost. Po končanem opravilu se razstavijo možje po trgu pred cerkvijo. V prvi vrsti so stali Štempihar in njegovi tovariši.

Zaničljiv smeh jim je igral okoli ust.

Za njimi so stali oni, ki so bili s prvimi v sorodstvu po žepu. Ti reveži so morali zasmehovati shod in poslušati ter potrjevati, kar so govorili prvi.

Na strani so se zbirali maloštevilni Korenovi prijatelji. Na obrazu jim je seval strah

„Dôse“ v Kajiri. (Jahanje po telesih derviŝev.)

in malosrčnost, ker so videli toliko nasprotnikov pred seboj. In marsikateri se je kesal, ker ni ostal doma ter doma čakal posojilnice.

Koren jim je vnemal pogum, a kaj pomaga, ker so iz vrst velmož donele zasmehljive opazke in krohotanje:

„Ali bodo že danes delili?“

„Radoveden sem, koliko pride na vsakega!“

„Nič več ne bomo delali, posojilnica nas bo zalagala.“

Ob določeni uri krene Koren s svojimi somišljeniki v šolo.

„Pa pojdemo še mi, da vidimo, kaj bodo skuhali“, zadere se nekdo nasprotnikov in vsi krenejo krohotaje za prvimi.

Šolska soba se napolni.

Koren je šele sedaj prav videl, kako imajo denarni velmožje na vrvi ljudstvo vsega kota. Svest si je bil, da propade s svojo idejo, zato se je kesal, ker se je lotil te stvari. O, da bi mogel sedaj brez sramote odstopiti! Šel bi bil in pustil, naj gredo stvari dalje brez njega.

Učeni govornik nastopi. Njegova oseba, zgovornost in prepričevalnost, s katero je vnemal ljudi za posojilnico, kmalu navduši in ohrabri Korenove prijatelje, da so se spogledovali in prikimovali.

Tudi Korenu je zopet zrastle srce. Videl je, da je treba le vstrajati in ne se umakniti vsakemu nasprotniku.

Govornik je dokazoval potrebo posojilnice, potem pa prišel do ljudskih izkoriščevalcev. Živo je opisal njihovo rokodelstvo. Korenovi pristaši so se srčno smejali, Štempiharjevi tovariši v živo zadeti, togotili so se jezno in godrnjali:

„Ven pojdemo! Zakaj bi poslušali te čenče? Vsak klatež nam bo že očital goljufije!“ vpijejo od zadaj.

Štempihar, zarudel od jeze, plane k vratom, in njegovi pristaši zropotajo za njim.

„Prokleti berači!“ sikal je Štempihar.

Na Štempiharjevini so častiti gostje, ki so prišli s Štempiharjem od shoda, zbijali šale, zabavljali in se krohotali, da je Štem-

„Dom in svet“ 1898, št. 20.

piharja kaj prijetno ščegetalo po ušesih. Večkrat se je oglasil Štempihar, da je njegov visok glas neprijetno mučil ušesa:

„Bodete videli, da ne bo nič! Kje bodo pa vzeli denar, da bi ga posojali? Kdo jim zaupa? Temu Trdini in Korenu? Hahaha! Saj jih poznamo, kdo in kaj so! Možje, jaz vam pravim: posojilnica smo mi!“

„Bravo! Bravo! Mi pojdemo rajši po denar k možu, kakor v posojilnico!“ klicali so možje razgreti.

„Živio, naš Štempihar!“ vsklikne Vencel.

„Živio! Živio!“

Takrat se je pa ustanovila na shodu prva trdnjava, v kateri bo dobivalo ljudstvo zavetje in moč v prihodnjem boju za gospodarsko in politično neodvisnost.

Izvolili so si v načelstvo posojilnice može poštene, previdne in neodvisne.

Pred razhodom se oglasi Koren:

„Možje! Znamenit in vesel je bil današnji dan. Postavili smo si trden temelj, na katerem si hočemo postaviti mogočno zgradbo gospodarske zveze za svoj duševni in gmotni napredek. Česar ne more posameznik, storimo združeni. Jarem, ki nas žuli, moramo streti, verige, ki nas oklepajo, moramo razbiti. Na zemlji naših očetov hočemo biti svobodni gospodarji. Delati hočemo sebi in svojim otrokom! Gotovo dočakamo veselejših dni in dosežemo blagostanje, samo složni bodimo in trdni! Grožnje izkoriščevalcev naj vas ne preplašijo! Zmagati mora naša trdna volja in naš razum! Naprej po tej poti! Poštenost naj bo naš ščit, previdnost in ljubezen naše orožje!“

Zadovoljnost in navdušenost je napolnjevala poslušalce. S strahom so se zbirali na shod, a sedaj so se s pokrepčanim duhom vračali v svoja selišča, saj so bili mnogi prepričani, da se začno boljši časi, ko ne bo treba delati le za oderuhe in prekupce. Zlasti jih je navduševala zavest, da sedaj niso več le posamezniki sami zase, ampak da so vsi združeni, vsi za jednega in jeden za vse. Kako jim je to vzbujalo medsebojno ljubezen!

O, svoboda, svoboda, kako vse po tebi hrepeni in te ljubi!

Naši velmožje so kmalu vpili okoli:
 „Izginil je mir iz našega kota, kar je
 Koren tukaj! Vse ljudi je nahujskal proti
 nam! Čas je, da ga prestavijo odtodi!“

Toda ljudje so dejali:
 „O, kajpada! Ovce niso več tako mirno pre-
 našale vaših škarij! Zato naj jih gosposka krotí!
 Vse naj služi vašemu sebičnemu nagnjenju!“

(Dalje.)

‚Belim menihom‘ v pozdrav.

(O priliki otvorjenja stiške opatije.)

Dan zgodovinski je zor privèl nam čez jasna pogorja,
 Z rádostno sôlzo v očéh rod blagoslavljal ga naš!
 Móz plemenitih je broj objela spet zemlja slovenska,
 Vek odvihrál je od tod, kar so razstali se ž njó.
 Žalno razstali . . . Saj d o m zapustili takrát so pregnanci,
 Tujka ne — mati je njim zêmlja slovenska bilà.
 Šest je stoletij in več z ljubeznijo jih negovala,
 Šest so ji vekov in več zvesti sinovi bili.
 Blagi sinôvi! Pred duh pradavni mi stopajo časi:
 Delali kaj za naš rod „beli mènihí“ so tod!
 Dlan in srcé in razum posvetili očetom so našim
 Časne jim blagre delèč, k večni jih sreči vodèč.
 Šume slovenske so v raj izpreminjali žulji mènishi
 Tod, kjer ponosno poljé ziblje zdaj polni svoj klas.
 Jadnih nešteto solzâ otrli so z lic siromakov,
 Lačnim lomíli so kruh, bôlnim hladíli bolest.
 Zlate omike je svit zazôril nam ž njimi v deželo,
 Prve učitelje v njih ded je dolenski častil.
 Tihe pobožnosti vonj po sêlih so širili naših,
 Sládko ljubezen do Nje, ki je Kraljica nebâ.
 Dlan in srcé in razum posvetili očetom so našim —
 Kaj naj daruje še več prave ljubezni krepost?
 Žrtev mi terjaš krvi? — O, líli so, líli jo tudi
 Tod za naš narod in dom hrabri mènishi nekoč! . . .
 Ne po bahatih gradéh — v meniškem je tihem zidovju
 Nášel zavetje naš ded, ko je navalil Turčín.
 Tu se boríl je za križ, boril se za lastno svobodo,
 In posvečene roké ščit mu bilè so močán.
 Pâlo, oh pâlo je glâv, a bratje — črez trupla menihov
 Moral je ljuti barbar, da je dosegel do nas! . . .
 Strašna in — lepa povest! Oh kdo bi pozabil jo, bratje,
 Če le hvaležnosti kal v prsih njegovih brstí?
 Národ naš zabil je ní, na veke ne bode je zabil,
 Danes živeje kot kdaj zopet mu vstaja pred duh.
 Danes, ko slavne možé, dobrotnike vélike svoje
 Zopet pozdravlja vesel v svoji sredini le-tód. —
 Dan zgodovinski zares! Sinovi Marijini zopet
 Tù so razpéli svoj krov, rod kjer Marijin živí . . .
 Hvala ti, sveti Bernard — in hvala vam, beli očetje,
 Narod slovenski vam vès hvalo prepeva v pozdrav!
 Narod slovenski je blag, on vreden je vaše ljubezni:
 Dlan in srcé in razum zopet podajte mu v dar! —

M. O.

Pesmi samotarja.

(Speva *Fr. Ks. Meško.*)

II.

O pota božja! — Kdo umeje
Njih skriti čudoviti tek?
Brezvspešen trud je in motrenje,
Brezvspešno gine vek in vek!

Življenje celo tuhta mislec,
Da bi uganjko razvozlal,
Ko nagne se mu dan, uvidi,
Da niti sebe ni spoznal . . .

Zakaj? — Kako? — Nikar ne vprašaj,
Iz vprašanj dvomi se rodé . . .
Kdor pota božja zvesto hodi,
Najbolje pač jih ta umé . . .

III.

Ne plakaj mi! — Kar si izgubil,
To dá lahkó ti čas nazaj,
In spet nekdam se lahko vrneš
V cvetoči svoj, ljubljeni raj.

Le upaj, upaj! — Kar podrló,
Šezidaj s krepko spet roko.
Če je sovraštvo te ranilo,
Ozdravila ljubav te bo! . . .

Ne plakaj mi! — Kot zlato v ognju
Z nesreče vstal boš očiščen,
Veruj, po tmíni dolge noči
Napoči dan ti zaželjen . . .

IV.

Dovolj besed! — Kar pretrpel si,
Pové že tvoje mi oko,
Ki že v mladosti jasnih letih
V svet zre ti mračno in temno.

O vem, že vem! . . . V sveta vrvenji
Iskal si sreče in naslad,
A kar ti svet blišeči dal je,
Bil strup je bridek in grenák . . .

In semkaj pot te je privedla,
Tu iščeš leka in mirú — —
Če srca vroče brzdaš strasti,
Mir najdeš v svetu — kakor tu . . .

V.

Pomlad . . . pomlad . . . Vetrovi topli
Zaveli so čez hrib, čez breg,
In raz vejevje v temnem logu
Kapljá za solzo solzo sneg.

Ako raz veje sneg stali se,
Polagoma gozd razbrstí,
V zelenih vejah tic krdele
Si stavi gnezda in valí . . .

Pomlad za tebe tudi pride
Ter raztali ti dušno bol —
Zato le smelo glej v prihodnjost,
In solz naj bo dovolj, dovolj . . .

Naše modroslovje.

(„Zvon“-u za odgovor spisal *dr. Fr. L.*)

Stvarni in mirni razgovori o znanstvenih predmetih so znanstvu samemu jako koristni. Tudi največji učenjak ne vé vsega, in ker se drži našega uma zmotljivost skoro tako kakor senca telesa, zato se z razgovarjanjem obogati spoznavanje, zmote se zavrnejo, potrudi se pa resnica. Kakor ustno razgovarjanje, ki je bilo tako priljubljeno starim modroslovcem, tako koristno znanstvu je tudi pismeno razgovarjanje. Ako zveden prijatelj znanstva stvarno razloži svoje misli o kaki knjigi, ako pokaže zmoto, ako izreče in razloži pomisleke, ako izpodbije napačne trditve in zmote — in sicer mirno, dostojno, iz ljubezni do resnice, tedaj je tako pisanje zares hvalevredno, in za vsako knjigo je želeti, da dobi takega razgovarjalca in ocenjevalca.

Tako mirno in stvarno oceno našega lanskega spisa: „Cvetje s polja modroslovskega“ je objavil letos „Zvon“ s podpisom A. Š. Njemu ugaja oblika in lahka pisava v našem delcu tako, da nam je podal preveč hvale gledé na to stran našega spisa. Vendar radi povemo, da nas je razveselilo to priznanje in sicer iz dveh razlogov. Prvič zato, ker smo dosegli jeden namen, ki smo ga imeli pri obdelovanju modroslovja sploh, ta namen, da bi bilo naše slovensko modroslovje sedaj in pozneje v razvidni, lahko-umevni obliki, ne pa v tako trdi in okorni in neokretni obliki, kakor so pisali in pišejo večinoma Nemci. V tem oziru so nam bili bolj pred očmi živahni Francozi in preprosti Angleži kakor večinoma nejasni Nemci. Še bolj pa drugič zato, ker se nam zdi jasna in razvidna pisava dobro znamenje za resničnost predmeta samega. Jasno in lahko piše pisatelj tedaj, kadar dobro umeva in v svoji oblasti ima svoj predmet. Iz jasne misli izhaja jasna beseda; iz nevednosti in nerazumnosti pa temna in težavna pisava.

A čeprav nam je toliko pri srcu lepa beseda in gladka pisava, vendar nam ni prva stvar. Prva stvar je pisatelju resnica, na katero mora paziti še bolj kakor na lepo besedo. Zato mora tudi ocenjevalcu biti vsebina imenitnejša kakor oblika.

Gosp. A. Š., ki je tako zadovoljen z obliko naše knjižice, ni zadovoljen z njeno vsebino. Zadovoljen ni zato, ker se z njo ne vjema. Seveda, to je prav naravno: ker smo drugačnih mislij, kakor je on, ni zadovoljen z našim razkladanjem. A ta nezadovoljnost še ni dokaz, da je naše razkladanje neresnično.

No, naš ocenjevalec ni samo v obče izrekel nezadovoljnosti, ampak tudi nekoliko razložil, zakaj se z nami ne vjema. Prav ta razlaga njegova se nam je zdela toliko znamenita, da smo jo deli v teh-le vrsticah na rešeto in s tem pojasnili in utrdili svoje nauke.

V svojem spisu smo pisali, da želimo tudi mi po svoje koristiti človeški družbi in koristiti rojakom s temeljitim modroslovnim poučevanjem; v ta namen je torej spisano delo „Cvetje“. Ocenjevalec je zastavil takoj na to izjavo svoj kritični nož, pišoč: „Tu spoznavamo torej pisateljevo stališče. Njegovo modroslovje je v službi tendencije — blage tendencije, to radi priznavamo; a po naših pojmih je bistvo modroslovja objektivnost, iskanje resnice same na sebi, ne gledé na to, je-li komu pogođu ali ne.“ Čuditi se moramo, da je gosp. A. Š. tako pisal. Beseda „tendencija“ pomenja dvoje: v obče pomenja teženje ali težnjo ali namen, posebej pa pomenja teženje po kakem postranskem, malovrednem namenu. Vsekako se zdi našemu ocenjevalcu neprimeren namen za modroslovje, ako hočemo z njim koristiti rojakom.

Nam se ne zdi tako in tudi ni v istini tako. Modroslovje samo na sebi išče resnico in dokazuje resnico ne gledé na to, je-li

komu ljubo ali ne —, to smo sami mnogokrat izrekli in tudi zapisali. A brez namena ali tendencije tudi to iskanje ni: namen mu je ravno resnica. Kadar je pa modroslovec resnico temeljito in vsestransko spoznal, tedaj se je veseli, ker taka je naša narava, da se veseli resnice. Lahko se je veseli sam zase in jo skrbno zapira v srcu, ne da bi je komu razodel, ali pa jo želi razodeti tudi drugim. Nekateri učenjaki so učeni le sami zase in se ne menijo za nikogar; drugi pa to svoje spoznanje podajajo drugim ali v besedi ali v pismu. Resnica nikakor ne izgubi svoje cene, ampak jo še pridobi, ako jo njeni ljubitelji naznanjajo in razkladajo drugim. A čemu bi jo razkladali drugim? Pač zato, da jim dobro storé, da jim koristijo, zakaj resnica je dragocena stvar, in resnico komu povedati se brez dvoma pravi koristiti. Ali ni tako, gosp. A. Š.? Ali je v tem to, kar se imenuje po navadi „tendencija“? O da, tudi mi poznamo „tendencijo“. Ako pisatelj piše v prvi vrsti za denar, ako piše časnikar za kako podjetje, ako piše zaradi časti, iz sovraštva — tedaj je pisanje tendencijozno; ni pa tendencijozno pisati samo zato, da bi komu koristili. Saj zares koristiti moremo jedino le z resnico; z neresnico pa škodimo. Kako bi neki bilo v kvar objektivni resnici, ako jo komu razložim? In kaj bi me nagnilo drugega k takemu razlaganju kakor ljubezen do resnice in do bližnjika, kateremu hočem povedati resnico?

Da, čudno je, kako se more tu podtikati spisu tendencijoznost. Kako si g. A. Š. neki misli pravo iskanje in razkladanje resnice? Da se sme gledati na to, je-li resnica komu po godu ali ne, tega vendar ne pravimo z besedo „koristiti“. Pijancu je po godu pijančevanje, a koristno mu ni; a koristno mu je zatajevanje, ki mu pa ni po godu.

Ocenjevalec je torej zamenjal pojme; tudi ne umeva dovolj, kaj je znanstvena objektivnost. In zaradi tega trdimo odločno, da naše modroslovje si prizadeva za objektivno resnico, in prav zato se smemo ne le sami veseliti ga, ampak preverjeni biti, da bomo tudi drugim ž njim koristili.

Iz navedenih besed se nam jasni, kako je mogel ocenjevalec pisati nadalje tako-le: „Po našem mnenju se na bojujoče stranke ne vpliva z modroslovjem; to je nalog govorništva ali pa homiletike, ako treba napeljevati slušatelje k pobožnosti. Ciceron je bil modroslovec in govornik, a ni kot modroslovec otel Rima Katilinovcem, ampak kot govornik, in Menenij Agrippa ni miril upornih plebejcev s kako razpravo o izvoru človeške pravice, temveč s pripovedko o želodcu. Tendencijozna argumentacija pristoja govorniku; ta ima namero pregovoriti slušatelja ter ga pripraviti do določenega mišljenja in dejanja, in vsaki razlog, ki mu koristi v dosego njegove namere, je dober, bodisi tudi sofističen in slepilen. Slava njegova ni odvisna od tehtnosti razlogov, ampak od uspeha pri slušateljih, in subjektivni razlogi so mu dostikrat rabljivejši, nego objektivni . . . . Pravi modroslovec išče resnice, mu je-li po godu ali ne, njega razlogi so jedino objektivni, in le ono modroslovje je krivo, ki se tega načela ne drži.“

Ocenjevalec ne omenja brez povoda sofistike: tudi to izvajanje njegovo proti našemu spisu je prav sofistično. Zakaj bi modroslovje ne uplivalo na bojujoče se stranke, (ako treba o teh govoriti)? Na vsakega pametnega človeka vpliva resnica, zakaj bi ne uplivala na cele stranke? Da je to nalog govorništva, priznavamo radi, a govorništvo mora od nekod povzemati snov in razloge. Od kod pa naj jih jemlje kakor iz resnice, iz resničnih ved in dogodkov, torej tudi iz modroslovja? Ciceron bi ne bil tak govornik, ko bi ne bil tudi modroslovec; modroslovje je mnogo „vplivalo“ na njegovo govorništvo; Menenij Agrippa pa je v preprosti obliki povedal modroslovno resnico. Zato ne vemo, zakaj bi ne mogli — ako bi se šlo ravno za to — delovati na bojujočo se stranko z modroslovjem? Povemo-li modroslovno resnico suhoparno ali jo povemo v lepi mični priliki —, to ni bistveno v modroslovju. Platon in Aristotel — oba sta velika modroslovca, akoprav sta različna v metodi in obliki. Ni nemogoče, da bi kdo celega modro-

slovnega sestava ne spravil v obliko najlepših govorov. In naj bi povedal in dokazal mnogo modroslovnih resnic, imeli bi ga vsi zvedenci za velikega modroslovca ne gledé na govorniško obliko. Ali niso znane ocenjevalcu Fichte-jeve „Reden an die deutsche Nation“?

Kar nam razklada ocenjevalec o govorniškem dokazovanju, temu oporekamo najodločneje, ako se imajo besede umevati v pravem pomenu. Pač je res, da je zapeljivcem, demagogom, kričačem in brezvestnim hujškačem vsak „razlog dober, bodisi sofističen in slepilen“, a to vendar ni pravilo in tako

govorništvo ni koristno. Še manj pa ima ta primera kaj opraviti z namenom našega modroslovnega spisa: z resnico koristiti rojakom.

Dobro vemo, da se zdi nekaterim bralcem vsak spis tendenciozen, ako ga je spisal mož, ki ni njih mišljenja. Tendenciozno se jim zdi, kar pišemo mi; v takih spisih — mislijo — ni resnice, ampak v službi so sebičnih namenov. Tako sodijo naši neprijatelji. Zato niti ne beró cele knjige, ampak le nekaj odlomkov, in po tistih obsodijo vso. Kdaj pride vendar čas, da se ne bodo nauki cenili po ljubih in neljubih osebnostih, ampak jedino po dokazih? (Dalje.)

Slovénška liturgija pri Južnih Slovénih.

(Povestne črtice. — Poleg M. Mesiča, S. Ljubiča i. dr. sestavil Andrej Fékonja.)

(Dalje.)

Slovénška liturgija prepovedana.

Hrvati so se v nauku čisto skladali z rimsko cerkvijo, a so tako cenili dedščino sv. Cirila in Metoda, da se nikakor niso dali od nje odvrniti. Ko je bila zatrta hrvaška škofija v Ninu, oropana je bila tudi slovénška liturgija svoje velike podpore. A še vedno se je držala v velikem delu hrvaške zemlje, ker jo je ljubilo ljudstvo in je bilo tudi precéj duhovnikov glagoljašev, kateri so v kljub temu, da je papež potrdil sklep zbora, i nadalje vršili službo božjo slovénški.

Ali v drugi polovici XI. veka je nastala večja nevarnost. Takrat je rimska stolica odpravljala v Španiji razlike od obče rimske liturgije; prav razumljivo je, da je tudi pri Hrvatih hotela izvesti to, kar v Španiji, posebno, ako se ji je slovénška liturgija opisala kot krivoverska. Takrat so učeni krogi tako malo vedeli o Slovénih in o početku slovénške liturgije, da so Slovéne, zlasti pa Hrvate, zamenjavali z Goti; ker so Goti bili arijanci, zato so tudi Metoda, učitelja teh „Gotov“, t. j. Slovénov, imeli za krivoverca in njegovo uredbo za krivoverno.

Zato se ne čudimo temu, kar nam pripoveduje Tomaž, spletski arhidijakon (umrl l. 1268.) o usodi, ki je zadela glagoliško slovénško bogoslužje za vladanja hrvaškega kralja Krešimira Petra in papežev Nikolaja II. in Aleksandra II. L. 1059. je namreč zboroval pokrajinski cerkveni zbor v Spletu pod predsedstvom papeškega poslanika kardinala Maynarda, kateri je gledé porabe slovénškega jezika v službi božji ponovil sklep spletskega zbora od l. 925. ter odločil: da se odslej nikdo ne drzni službo božjo obhajati v slovénkem jeziku, in da se naj sveti redovi nikomur ne podelé, ki ne zna ali latinski ali grški. Tomaž arhidijakon navaja ta razlog: „Pravili so namreč, da je gotska pismena iznašel neki Metod krivoverec, kateri je mnogo lažnjivega pisal proti nauku katoliške vere v istem slovénkem jeziku, zaradi česar je bil baje po božji sodbi z naglo smrtjo kaznovan.“ (!) Tudi papež Nikolaj II. je ta odlok spletskega zbora potrdil.

Hrvati so nato poskusili še jedno sredstvo, da bi si rešili drago svetinjo. Poslali

so namreč poslanstvo v Rim k sv. očetu Aleksandru II. Ali ni bilo več Metoda niti škofa Gregorija, kateri bi bil apostolski stolici dokazal, kako važna je sveta liturgija za slovénke narode, in kako se ž njo ni najmanje ne ruši jedinstvo cerkve Kristusove. Papež Aleksander II. je potrdil storjeni sklep pod kaznijo izobčenja. Vsled teh naredb so se sedaj vse cerkve v hrvaški Dalmaciji pozaprle, da se tako zares ugasi narodna liturgija, in dosledno se je ustavilo učenje v glagolici. A hrvaški narod, kateri se je že bil privadil domači službi božji, se je upiral temu ravnanju; zato je bilo lahko Ulfu in Cenedi malo pozneje provzročiti velik cerkveni razpor v Dalmaciji. Da ga odstrani ter naredi mir, pošlje papež Aleksander II. kardinala Janeza kot svojega poslanika, kateri skliče zopet v Splet cerkveni zbor l. 1064. Tu so bili sedaj kaznovani oni uporniki z izobčenjem, a slovénka liturgija na novo zabranjena. Vse zaključke spletskega cerkvenega zbora je naposled potrdil tudi papež Gregor VII. (1073—1085), kateri tudi češkemu vojvodi Vratislavu II, na njegovo prošnjo ni dopustil porabe slovénkega jezika v službi božji za celo Češko.

Cerkveni poglavarji dalmatinski so tedaj odpravljali porabo slovénkega jezika v službi božji. Čisto zatrli so ga v večjem delu Hrvaške, a v celi deželi ga niso mogli odpraviti. Dasi so bile hrvaške cerkve pozaprte ter se niso več v njih razlegali glasovi narodnega jezika, vendarle je slovénka liturgija od te dobe nekako životarila, dokler je zopet ni dopustila ona najvišja cerkvena oblast, pod katere okriljem se je bila prvokrat pokazala svetu.¹⁾

Slovénka liturgija obnovljena.

Kralj Krešimir je v onih cerkvenih prepirih pustil cerkvi in narodu vso slobodo v delovanju; zato so pa nekateri Hrvati v kljub vsem prepovedim rabili slovénki jezik v službi božji. A sedaj je prišel čas, da je najvišja cerkvena oblast ta običaj zakonito potrdila.

¹⁾ Mesić 274; Ljubić 31, 112.

Prvi, ki je prosil rimsko stolico, da mu dovoli upotrebljevati v cerkvi slovénki jezik pisma glagoliškega, bil je senjski škof Filip v sredi XIII. veka. Posvečen je bil v Lyonu od papeža Inocenta IV., ki se je bil v Francosko umaknil pred cesarjem Friderikom II. l. 1245. Škof Filip je naznanil leta 1246. papežu, da duhovniki senjske škofije opravljajo službo božjo v slovénkem jeziku „s pismeni Jeroninskimi“, ter ga zaprosil, da s svojo najvišjo oblastjo odobri, kar se je tako tečajem vekov ohranilo. Papež Inocent IV. je uslišal prošnjo z zanimivim in važnim pismom z dné 29. marca leta 1248., pišoč Filipu škofu senjskemu: „V prošnji si nam naznanil, da je v Slovéniji (Sclavonia) posebno pismo, o katerem trde duhovniki iste dežele, da je imajo od sv. Jeronima, ter je upotrebljujejo pri službi božji. Da boš torej njim jednak in da posnemaš navado zemlje, v kateri si škof, zaprosil si od nas dovoljenja, da obhajaš božjo službo po omenjenem pismu. Mi torej, prepričani, da je jezik podvržen stvari in ne stvar jeziku, dovoljemo ti z veljavo tega pisma, česar si prosil, v onih krajih, kjer se je po običaju ohranilo, kar si opisal, da se le smisel po različnosti pisma ne kazi. Dano v Lyonu 29. marcija leta V.“ — t. j. l. 1248.

Za Filipom senjskim je papeža prosil takega dovoljenja škof na otoku Krku za benediktince v samostanu sv. Nikolaja v Omišlju. Tudi on je dobil od Inocenta IV. dné 26. prosinca 1252. pooblastilo: „da smejo v slovénkih pismenih po obredu rimske cerkve službo božjo obhajati, kakor so oni in njegovi predniki delati bili navajeni.“

Tudi pozneje so rimski papeži potrjevali o raznih prilikah Hrvatom slovénko liturgijo. Tako je n. pr. papež Urban VIII. s pismom (breve) „Ecclesia catholica“ dné 29. maelga travna leta 1631. potrdil nov glagoliški misal rimski ter ga dal tiskati „v porabo in korist onih Kristusovih vernikov, cerkvá itd., kjer se je doslej v omenjenem (slovénkem) jeziku služilo.“ Isti papež Urban VIII. je podelil dominikancem v Senju odpustek privilegovanega oltarja vsakokrat, kadar pevajo glagoliško (slovénko) mašo pri oltarju pre-

čiste Device. Papež Inocent X. je nadalje s pismom dné 22. svečana l. 1648. odobril glagoliški brevijar, in isto tako papež Inocent XI. l. 1688. brevijar v „slovénskem jeziku“.

Modri papež Benedikt XIV. je v pismu „Ex pastoralis munere“ dné 25. vel. srpana l. 1754. „zvestemu in pobožnemu narodu ilirskemu“ potrdil vse, kar so bili prejšnji papeži dovolili o porabi slovénске liturgije, „kakor jo je skozi več prešlih vekov ilirsko duhovništvo verno ohranilo“. A ker je zvedel Benedikt XIV., da so nekateri narodni duhovniki smelo včasih vlagali kako besedo, ter nekaj pri sv. maši izgovarjali v ljudskem jeziku, ukazal je v istem pismu hrvaškemu škofom: da kakor so „rimski papeži budno in marljivo skrbeli, da v službi božji vsak narod pobožno čuva svoje zakonito uvedene obrede in ohranja istega jezika jednakost“, tako naj tudi škofi „zabranjujejo, da se stari

jezik z domačimi izrazi ne izpreminja in ne popušča, ter naj se z vso močjo trudijo, da napake, tekem časa nastale, iztrebijo“.

Na to naredbo papeža Benedikta XIV. se sklicuje tudi rimska „Congregatio de propaganda fide“ z odlokom dné 29. kim. l. 1804. namenjenim vsem škofijam, kjer je vladala slovénška liturgija. Opozorila je hrvaške škofove, „da so nekateri duhovniki ‚di rito slavo‘ začeli zanemarjati glagolico, ukazala jim, da naj pazijo, da se ohrani jeden običaj, kateri je bil tako koristen za katoliško vero, ker krive vere XVI. veka niso prodrle v isto stran“, in zapovedala: „da naj delajo po svoji skrbnosti za ohranitev obreda slovénsko-latinskega . . . da se ohrani in obdrži na čast naroda in v korist naše sv. vere.“¹⁾

(Dalje.)

¹⁾ Mesić 300; Ljubić 32, 42; Slov. Svet 1892, str. 11, 36, 77.

Sežiganje mrličev.

(Spisal dr. Fr. L.)

Kratki in preprosti sestavek na 575. str. našega lista je vzbudil v „Slov. Narodu“ oster in zadirljiv odgovor. Kopa psovk in grdenja, ki leti na naš list, nam ni napravila nikakega nemira; razkladanje, katero nam podaje, ni premenilo našega nazora, ampak nam je le še jasneje pokazalo, od kod izhaja teženje po sežiganju.

Naš dotični sestavek ni bil noben odgovor na kak spis in se ni oziral na dotičnega pisatelja, ker gledamo na stvar in njeno vrednost, ne na osebe. O sežiganju je pisal naš list v obče, ne o sežiganju v modernih pečéh. Sežiganje trupel se dá urediti še fineje, kakor je urejeno v sežigalnicah, ako bi se porabila vsa tehnična sredstva; to vemo vsi nasprotniki sežiganja. A tukaj se ne gre za to, kako se dá sežiganje lepo in snažno prirediti, ampak za to, kaj je sežiganje kot dejanje samo na sebi. Sežiganje poštujemo kot

navado nekaterih narodov v primeri z drugo navado, namreč s pokopavanjem; poštujemo zlasti kot pomoček, s katerim hočejo nekateri polagoma potlačiti krščanskega duha. Na tem stališču gledé sežiganja stoji tudi uredništvo našega lista, zato ne more preklicati onih razlogov, ampak jih hoče podpreti ob kratkem, kolikor treba, da bo stvar vsakomur razvidna. Idimo kar po vrsti omenjenega spiska v našem listu!

Malenkosten se nam zdi oni, kdor pri nas deluje za sežiganje; zakaj s takim delovanjem ne bi narodu nič pomagal, čeprav bi se sežiganje uvedlo, pač pa mu mnogo škodil zaradi nepotrebne razpore, prepira, sovraštva; škodil bi mu, ker bega narod in mu krati krščansko vero. Ali nimamo drugih potreb, kakor sežiganje trupel? Dandanes, ko bijemo trd boj za obstanek, hočete še s to stvarjo narod razdvajati! Ako

Madona.

Slikal G. Blaas.

pa mora imeti delovanje za sežiganje slabe posledice, ali je tako delovanje dobro? Dajte kvarjenju in beganju naroda pravo ime, pa najdete to, kar je rekel naš članček o vne-manju za sežiganje mrličev.

1. Oni, ki se trudijo za sežiganje mrličev, se sklicujejo na napredno kulturo ali oliko, ki to zahteva. A gotovo je, da prava kultura ne more pridobiti ničesar s sežiganjem, narobe: pokopavanje trupel kaže več spoštovanja do trupel kakor sežiganje, katero je nasilno in zato manj olikano ravnanje. Sicer pa ima lahko o tej stvari ta ali oni svoj posebni vkus. Nam se zdi sežiganje surovo: ako se pa drugim zdi drugače, bodi jim. Kakor mi, tako sodi večina človeštva. V starem zakonu se je truplo nekaterokrat sežgalo za kazen in v sramoto umrlemu. — Kjer je sežiganje splošni običaj, kakor v nekaterih pokrajinah v Indiji, tam se lahko presodi, ali je bolj olikano trupla pokopavati ali sežigati. Čujmo, kako Schlagintweit¹⁾ čisto nepristransko opisuje sežiganje. „Sežiganje trupel je znak hinduizma. Prebivalci gozdov sprejmejo sežiganje tedaj, kadar jih v verstvu začno voditi brahmani.²⁾ Sežiganje se priredi zunaj bivališč, blizu morja, reke ali ribnjaka; v Kalkuti se imenujejo obzidani prostori za sežiganje Ghas, Quais. Mrliča nesó na parah (na bambusovih palicah s počeznimi drogovi) sorodniki ali najemniki na sežigališče. Ne gredó pa vedno skozi vrata, ampak prederó steno, ako je v kalendarju zaznamovan tisti dan kot nesrečen ali pa, ako bi bilo treba iti preko dvorišča. Prvi žalujoči gre gologlav pred parami, v rokah drži lonec, v katerem je netivo za ogenj. — Mrliča sežgó na odprtem ognju. Štirje koli so zabiti v tla, da držé gorivo; iz lesa in posušenega kravjeka je narejena gromada. Ko so mrliča nanjo položili, zapre mu prvi žalujoči usta z ruto in dene nanjo nekaj riža, obide trikrat gromado in položi sandalovega lesa na štirih vogalih. Pričujoči duhovnik izgovarja svoje molitve in glavni

¹⁾ Indien, I., str. 222.

²⁾ Torej iz verskih obzirov, ne iz naravnih nagibov.

žalujoči pritakne ogenj; služabniki ga netijo s tem, da s palicami vanj dregajo in vanj pihljajo s pahljačami in da olja prilivajo; tako plapola živahen plamen. V dveh ali treh urah je truplo sežgano v pepel, popolneje, n. pr. v južni Indiji, če so je povili z ilom; sicer je pa pogostoma le nezadostno sežgano, tako, da se mastijo z ostanki še jastrebi. Kadar so dopolnjeni vsi obredi, gredó žalujoči k bližnji reki ali k vodnjaku kopat se, predno se vrnejo v mrliško hišo; tamkaj nalijó olja v svetilnico, ki gorí nad mestom, kjer je umrl pokojnik. Drugi dan se zbere vsa žalujoča družba na sežigališču; ko so zbrali črepinjo in kosti, jih umijejo z mlekom, namažejo z medom in oljem in položé na pisangove liste, ki so pomazani z maslom; nato denejo te ostanke v ilovnato posodo, na solncu posušeno, in to vržejo v vodo.“ — Tako nekako sežigajo pri Kalkuti, tako nekako sežigajo pri drugih narodih, kjer je v navadi sežiganje. Ali je v tem ravnanju več olike kakor v pokopavanju? V pečéh se res godi vse fineje in se truplo do cela vpepeli, a bistvo — nasilno ravnanje s truplom — je tukaj isto.

2. Zgodovina ne zahteva sežiganja. Prvotno so mrliče pokopavali. Kristijani to vemo iz sv. pisma, prostomisleci pa lahko sklepajo iz tega, da prvotno človeštvo ni poznalo ognja, torej tudi ni moglo sežigati mrličev. Izkopanine nam pričajo, da so v najstarejši ali kameneni dobi človeštva mrliče pokopavali, šele v drugi ali v kovinski dobi so jih sežigali, čeprav skoro gotovo ne splošno. Nekatera stara grobišča namreč iz te dobe, kakor na Vačah ali v Hallstadtu, nam kažejo oba načina shranjevanja mrličev.¹⁾ V zgodovinskih dobah je bilo vedno mnogo splošnejše pokopavanje kakor sežiganje. Egipčani, ta izredni narod s staro kulturo, so pokopavali mrliče z veliko skrbjo; pokopavali so Babilonci, kateri so tudi imeli prastaro kulturo; pokopavali so in pokopavajo sploh vsi semitski in tudi hamitski narodi. Sežiganje pa nahajamo pri Indoevropcih, a nikakor ne

¹⁾ Prim. Rutar: „Prazgodovinske izkopine po Slovenskem“ v Letopisu Slov. Mat. I. 1889., str. 29.

splošno, temveč vedno le ob jednom s pokopavanjem. Ni dvomiti, da je bilo vzrok sežiganju verstvo. Verski pojmi o sedanjem in prihodnjem življenju, o čiščenju telesa, o božanstvih i. dr. so nagnili narode, da so poleg pokopavanja tudi sežigali.¹⁾ Temu dostavljamo še jeden razlog. Sežigati so začeli mrliče pač tudi zato, da trupla niso prišla v oblast tujcem in zlasti ne sovražnikom.

Torej narodi, ki so se mnogo selili in bojevali, so imeli največ vzroka sežigati mrliče. Lepo nam opisuje sežiganje Homer iz časa trojanske vojske, zaradi česar so mislili, da so v oni dobi Grki ali Maloazijci splošno sežigali trupla. Toda prav iz one dobe je sloveči Schliemann odkril ostanke pokopanih mrličev. Pozneje so splošneje pokopavali kakor sežigali, zlasti ubožne družine. Pri Rimljanih in Etruščanih so večinoma mrliče pokopavali, kar pričajo tudi rimska pokopališča po naših krajih. Stari Slovani so mrliče tudi sežigali, kakor Germani. V koliki meri je bila pri njih ta navada, ne moremo določiti. Trdno pa je, da je pri Slovanih bila sežiganja vzrok njih vera, v kateri ima ogenj jako važno ulogo. — Iztočna Azija je imela izvečine pokopavanje, kakor še dandanes razven Japoncev, tako da nam kaže zgodovina pokopavanje kot prvotno in mnogo splošnejšo navado, katero je sežiganje nadomestilo le iz posebne potrebe ali iz verskih nazorov, kakor zlasti pri Indih, o katerih smo že govorili. Prav ta splošnost nam dovolj priča, da je

3. pokopavanje mnogo bolj naravno mimo sežiganja. Kar je naravno, to najde večina človeštva sama ob sebi. In ker je pokopavanje naravno, zato so ljudje vedno pokopavali. Naša narava nas navdaja s pije-teto do mrličev, zato je vedno nekaj odurnega, ako je treba iz važnih razlogov s truplom siloma ravnati, kakor rezati, trgati. Najprimerneje se ravna s truplom, ako je položimo tako, kakoršno je, v zemljo, da tamkaj polagoma razpade in se spremeni v druge snovi. Prst n. pr. je izvrstno sredstvo, da použije in spremeni organske snovi, kakor

¹⁾ Primeri Rutar ibid.

je truplo. In kdo ne vidi, da človeka po telesni strani družijo neka sorodnost z zemljo! Iz zemlje dobivamo živež, s katerim se hrani naše telo, zemljo obdelujemo, po zemlji hodimo in tudi na njej počivamo, zato nam kaže naravni čut, kam naj pride telo po smrti. Kako resnično v tem oziru pravimo pri pokopavanju: „Vzemi zemlja, kar je tvojega!“ Ali se dá to tajiti? Prav zato ne bo nobena krščanstvu sovražna sila odpravila pokopavanja. Kaka nekrščanska vlada utegne uvesti za nekaj časa sežiganje, utegne tudi s to napravo tlačiti podložnike, a dolgo ne bo obstala taka naprava.

4. Naš spisek omenja tudi, kaj je cenejše, pokopavanje ali sežiganje. Radi priznavamo, da jedino ta stran ne odločuje. Zakaj sicer bi kdo zahteval, da se morajo mrličji n. pr. v vodo metati (kakor v Indiji), ker je to najcenejše. Toda poleg drugih razlogov se pač sme omenjati, da bi bilo sežiganje v sežigalnicah jako draga in večkrat nad vse sitna stvar s celo vrsto delavcev in uradnikov. Tako n. pr. so izračunali, da bi splošna naprava sežiganja Italijo stala 146 milijonov lir, a vsa pokopališča skupaj znašajo na Laškem le 20 štirjaških kilometrov. Ako ugovarjajo nasprotniki pokopavanja, da je škoda lepih prostorov, ki se porabljajo za pokopališča, ker bi na njih lahko donašale njive veliko dobička, odgovarjamo, da so naši pokojniki (katerih je bilo nekdanj vse, kar sedaj imamo), pač zaslužili mal košček zemlje za svoj počitek. Kdo bi jim ga ne privoščil!

5. In kaj je pametnejše, pokopavanje ali sežiganje? Pametnejše je pač ravnati tako, kakor ravna večina človeštva, in tako kakor je naravneje, laže in preprosteje. Kjerkoli živi krščanstvo, tam jedino pokopavajo mrličje. Ali je pametno, motiti utrjeni red in potezati se za novotarije, katere ne koristijo narodom niti za pičico? Ali mora res svet biti razdvojen v vseh rečeh? Ali moramo tudi umrle omikance ločiti v pokopance in sežgance? In gotovo je tudi to, da se večina ne bo dajala nikdar sežigati; zato bo morala država, da ustreže prijateljem

sežiganja, imeti pokopališča in sežigališča. Koliko bodo države s tem na boljšem? Koliko srečnejša bo človeška družba?

Zlasti se ne more pametno imenovati ravnanje onih prijateljev sežiganja, ki so materijalisti, ki ne priznavajo nikake duše, nikakega Boga. Kaj je vendar ožgana kost, kaj je pepel (bodi, da ostane to ali ono po sežiganju) materijalistu? Kost je sicer pravi ostanek iz trupla, a pepel ni več ona snov, ki je bila v trupu, zakaj ogenj je popolnoma premenil substancijo, odvzel ji je bistvene dele in ji dodal kisika. In vendar tolažijo sežigalci svoje pristaše, da dobé dragocene in lepo dišeče ostanke od sežganih trupel dragih pokojnikov.

Ne trdimo pa, da bi ne bilo v posebnih slučajih pametno, truplo sežgati, saj ni nobeno pravilo tako, da bi ne dopuščalo izjeme, n. pr. po kakšni veliki bitki ali kugi.

6. Kaj je bolje za zdravje, pokopavanje ali sežiganje? Na to vprašanje odgovarjamo primerneje z drugim vprašanjem: Ali je pokopavanje res škodljivo in nevarno za zdravje, kakor nas hoté prepričati prijatelji sežiganja? Odgovarjamo odločno, da ne. Dobro vemo, kako napadajo mnogi pokopališča, češ da so vir, iz katerega neprenehoma izvirajo kužne bolezni; iz pokopališč puhté kužni plini, iz pokopališč se cedi na druge kraje okužena voda itd.: toda ako je pokopališče prav urejeno, ni nobene take nevarnosti. Cela vrsta slavnih in veljavnih zdravnikov je potrdila to, kakor: P. Mantegazza, H. Pisani, A. Rota na Laškem; A. Bouchardat, P. Dubuisson, A. Lacassagne — Francozi; Nemci A. Wernher, K. Fischer, Reinhard, K. Nägeli, Pettenkofer. Tudi nekateri sežigalci ali krematisti to priznavajo. Cela društva kakor tudi zbori so se izrekli v istem zmislu, kakor monakovski zdravstveni svet, shod zdravnikov v Curihu i. dr. Ni torej resnično, da se mora izreči medicinska veda odločno za to (sežiganje), zlasti z ozirom na kužne in infekcijske bolezni.¹⁾ Nikjer se ne izcimi in od nikoder ne pride drugam toliko kužnih boleznij kakor iz Indije, kjer je najbolj udo-

mačeno sežiganje. Sicer pa ni medicinska veda tako siromašna, da bi ne mogla ozdravljencev, trupel, prostorov razkužiti drugače kakor s sežiganjem.

7. Razlogov torej ni malo, zaradi katerih smo zoper sežiganje. Tem razlogom pa treba dodati, ker smo kristijani, še jednega: krščansko vero. Krščanska vera je odpravila pri vseh narodih, ki so jo sprejeli, sežiganje mrličev in se vedno držala pokopavanja. Po krščanskem naziranju bi bilo sramotno truplo sežigati in pepel raztresati, da ga odnese veter. Ta nazor pa ne izvira samo iz kake navade, ampak korenina je globlja. Bog je določil v raju človeku kazen in med drugim rekel: „... dokler se ne povrneš v zemljo, iz katere si vzeti; zakaj prah si in v prah se povrneš.“¹⁾ Zatorej lahko rečemo, da je prvotno človeštvo z ozirom na te božje besede pokopavalo mrličev. In pokopavali so mrličev patrijarhi, pokopavalo je izraelsko ljudstvo ne iz stare navade, ampak iz verskega prepričanja.²⁾ Zato je pokopavanje sprejelo tudi krščanstvo po istih nazorih, kateri so veljali v starem zakonu. Še več: pokopavanje je tako tesno spojeno z nazori novega testamenta, z besedo in nauki Izveličarja in apostolov (n. pr. o smrti, o vstajenju, o sodbi, o krstu), da bi bilo treba zatajiti mišljenje in nauke svetega pisma, ko bi hoteli v obče uvesti sežiganje. A to je popolnoma nemogoče. Zato naj si dadó dopovedati vsi prijatelji sežiganja, ki nas hočejo pomiriti zastran verske strani: Krščanska vera ne more nikdar pripustiti sežiganja kot splošno navado, in ona država bi do cela zatajila krščanski značaj, ki bi sprejela splošno sežiganje.

Iz tega sedaj lahko razvidimo, kakšnega duha so bili oni možje, ki so v novejši dobi jeli delovati za sežiganje mrličev. Pri vseh ali vsaj skoro pri vseh nahajamo teženje, da

¹⁾ I. Mojz. 3, 19.

²⁾ Pač se omenja tudi sežiganje, n. pr. pri Amosu, 6, 10: „In ga bo vzel njegov bližnji, in ga bo sežgal...“, a to omenja prerok kot grozno stvar, kot božjo kazen.

¹⁾ „Slov. Narod“ 1898, št. 202.

bi škodovali krščanstvu. Prvič so se jeli poganjati za sežiganje pred sto leti nekateri Francozi ob veliki prekuciji, ko so hoteli odpraviti krščansko vero. Kakor pa so se pomirili valovi prekucije, tako je tudi sežiganje mrličev prešlo ljudem iz glave. In še Chateaubriand se je z grozo spominjal groznega ravnanja z mrličmi in je pisal: „Naši dobi je bilo usojeno, da smo morali gledati, kar so imeli stari za največjo nesrečo in za najhujšo kazen hudodelnikov, namreč to, da zadnje ostanke mrtvecev razpršé v vse vetrove, in to hvalisajo za velikansko delo filozofije. S katero drugo krivdo so to zaslužili naši očetje, kakor s to, da so zapustili take sinove, kakoršni smo mi.“¹⁾ Zopet so začeli rovat zoper pokopavanje v sredi tega stoletja, in sicer ne samo na Francoskem, ampak tudi po drugih deželah. Bili so večinoma sovražniki vsake vere kakor Balzac, Gautier, Moleschott; celó učeni J. Grimm se je trudil za sežiganje z vnemo, ki je bila vredna boljše stvari. L. 1869. so prijatelji sežiganja v shodu medicincev v Florenciji prodrli z resolucijo, naj se z vsemi sredstvi deluje v zakonodaji, da se v prid zdravstvu uvede sežiganje namesto pokopavanja mrličev. A pokazalo se je kmalu, od kod piše tak veter. Dne 8. grudna 1869 se je otvoril vatiški cerkveni zbor. Prav tisti dan in tisto uro se je otvoril v Napolju veliki kongres 700 prostožidarjev iz vseh krajev sveta, ki so se pa morali kmalu raziti. Vendar je mogel predsednik Ricciardi še predložiti zborovalcem ta-le program: „Ker se gledé filozofije in verstva držé načela, da je ideja jednega Boga vir in podpora vsake vrste despotizma in krivice; dalje, da pomenja katoliška religija najpopolnejšo in najplodovitejšo personifikacijo te ideje; da je skupina njenih dogem tajejnje vsakateré družbe: zavežejo se prostomislecí (t. j. prostožidarji), da bodo z vsemi jim možnimi sredstvi, ne da bi izvzeli uporno silo, delovali na to, da se katoličanstvo odpravi urno in korenito.“ Jedno izmed teh sredstev je tudi to, da se

¹⁾ Génie du Christianisme, 1876, str. 417.

odpravijo pokopališča in uvedejo sežigališča. — Torej prostožidarstvo, ki hoče uničiti našo katoliško vero in cerkev, zapisalo si je za geslo: proč pokopavanje, mrličé sežigajte!

To prizadevanje za sežiganje ni bilo brez uspeha. Krematisti so prirejali shode, pisali knjige in knjižice, in dosegli, da se je dovolilo napraviti sežigalnice v Milanu, Rimu, Livornu in drugodi na Laškem, potem v Nemčiji v Goti, v Draždanih, v Heidelbergu in v Hamburgu, na Francoskem, Angleškem, v Švici in na Švedskem. Nadalje so ustanovili mnogo društev in komitéjev, ki naj delujejo za sežiganje, in vsa ta društva zjedini v mednarodno ligo za sežiganje mrličev.

Kaj pa je rekla cerkvena oblast o tem? Molčati ni mogla, ker se je bilo treba odločiti, ali naj se opravljajo verski obredi pri sežiganju ali ne. In rimska stolica je dne 19. vel. travna l. 1886. odločila, da katoličanom ni dovoljeno biti pri društvih za sežiganje mrličev, in da tudi ni dovoljeno določati, naj se ali lastno ali koga drugega truplo sežge. Takoj je prostožidarstvo odgovorilo: milanska kraljeva loža je pozvala „veliki orijent laški“, naj doseže pri vseh ložah, da bo za prostožidarje odslej sežiganje zakonito. Kakor imajo prostožidarji v svojem programu, da se potezajo za sežiganje, tako je pa tudi vsako prizadevanje za sežiganje sumljivo, da je v službi prostožidarstva.

Ali sme torej katoličan brezskrbno čitati tako-le pisanje: „Umevno je, da se razna krščanska veroizpovedanja branijo tega ‚povratka v poganstvo‘. Kljub temu pa je upati, da se bodo ona polagoma tudi s tem običajem sprijaznila . . . Saj ima sežiganje mrličev toliko prednostij pred pokopavanjem, da vsekakor verski odpor doslej še najbolj zadržuje njegovo obče razširjenje. . . . Ako se je sežiganje mrličev uvedlo že skoro po vsem civilizovanem svetu, ako število sežganih mrličev v teh napravah narašča od leta do leta, se jim tudi pri nas ne bo možno vedno protiviti.“¹⁾ Ali more kdo tako pisati iz ljubezni do krščanstva.?!

¹⁾ „Slov. Narod“ 1898, št. 202. Pisatelj je pozneje dne 3. t. m. v napadu na naš list sam priznal, da je

Le v jedni stvari moramo popraviti besede na str. 576. našega lista, ki pravijo nekako, da je prizadevanje za sežiganje neumno. O, ni neumno ne, ampak dobro premišljeno. Prav zato moramo biti na straži, da nam kdo ne zaseje med naš narod krematizma.

hotel opozoriti širše slovensko razumništvo na to zanimivo vprašanje; omenil je dunajsko društvo za sežiganje mrličev in njega list. Ta namen pač ni samo znanstven, ali pa pisatelj niti sam ne vé, za kaj se gre v tem „vprašanju“. Kdor se hoče dobro

Slovenec ljubi svojo rodno zemljo tudi zato, ker v njej počivajo njegovi očetje, njegovi umrli sorodniki in znanci: brezdomovinsko prostozidarstvo naj mu sežge tudi to vez, ki ga družijo z domovino in z vero očetov? Nikdar!

in temeljito poučiti o vsem dosedanjem krematiškem gibanju do l. 1887., naj čita članke v „Stimmen aus Maria Laach“, 1887 od 4. zv. naprej: „Die moderne Leichenverbrennungsfrage im Lichte ihrer eigenen Geschichte.“

Književnost.

Ruska književnost.

A. N. Pypin; *Zgodovina ruskega slovstva. I. in II. zvezek. Stara književnost.* St. Peterburg. 1898.

Dosedaj Rusi še niso imeli popolne celotne zgodovine ruskega slovstva. Res imajo sicer mnogo izvrstnih slovstvenih zgodovinarjev in kritikov, ki so dobro opisali posamezne dobe ruskega slovstva; imajo tudi nekoliko jako dobrih slovstvenih zgodovin, ki pa niso popolne, ker v njih ni obdelano vse rusko slovstvo od najstarejšega do najnovejšega časa. Tako sta n. pr. slovstvena zgodovinarja Galahov in Porfirjev jako dobro opisala razvoj ruske književnosti do Puškina, toda najslavnejše dobe ruskega slovstva, dobe ruskega realizma, se nista dotaknila. Razvoj ruskega slovstva v 19. stoletju je precj obširno obdelal ruski kritik Skabičevski; toda njegova slovstvena zgodovina ima mnogo nedostatkov, sodba njegova je pogosto preveč pristranska, sploh je njegovo kritično stališče jako neprimerno za presojevanje ruskega slovstva 19. stoletja.

Opravičene so bile torej želje Rusov, pa tudi drugih narodov po popolni celotni zgodovini ruskega slovstva. Za tako delo je bil gotovo najbolj sposoben slovstveni zgodovinar, učenjak Pypin, ki je znan po zgodovini slovanskih slovstev, katero je spisal v zvezi s Poljakom Spasovičem, in po mnogih člankih in monografijah iz starejšega in novejšega ruskega slovstva, katere je objavil deloma v posebnih knjigah, deloma v raznih časopisih. Več let smo že pričakovali iz njegovega peresa zadnjega zvezka zgodovine slovanskih slovstev, ki bi obsegal rusko slovstvo. Pypin je spoznal, da bi bil okvir, kakoršen je bil v omenjeni knjigi odmerjen posameznim slovanskim slovstvom, mnogo preozek za rusko slovstvo, ki je pač vredno obširnejšega dela. Zato je sklenil popolnoma samostojno v posebnem delu ob-

delati zgodovino ruskega slovstva. V svesti si svoje težavne naloge se je mnogo let pripravljaj zanj in natančno proučil in deloma tudi že opisal v posameznih člankih razne dobe ruskega slovstva. Zato se je njegovo delo tako zavleklo in šele početkom letošnjega leta je izšel prvi, nekaj mesecev pozneje pa drugi zvezek dolgo pričakovane slovstvene zgodovine. Delo bo jako obširno in bo obsegalo več debelih zvezkov. — Ker še nisem imel prilike proučiti prvih zvezkov tega znamenitega dela, hočem podati le nekoliko mislij, katere sem posnel po kritiki, ki jo je priobčil o prvem zvezku Pypinove slovstvene zgodovine jeden izmed najboljših ruskih časopisov („Ruskaja myslj“, knjiga II.) Kritik piše:

„Znana je marljivost in neumorna delavnost velikega učenjaka, ki je nedavno dovršil velikansko veleznamenito delo ‚Zgodovina ruske etnografije‘. Sedaj nam je podal začetek drugega velikanskega dela, uspeh mnogoletnega truda in preiskovanja.

V prvem zvezku svoje ‚Zgodovine ruskega slovstva‘ nas A. N. Pypin seznanja z uspehi sodobnega znanstvenega raziskovanja o staroruskem slovstvu in narodnem pesništvu. Opiraje se na tedanje slovstvo nam podaje zgodovino staroruske omike in kaže, kako je splošna omika uplivala na slovstvo.

Mi Rusi se radi ponašamo s svojim novejšim slovstvom, njegovo plemenito preprostostjo, pravičnostjo, človečnostjo in poštenostjo, toda malo poznamo njegovo prošlost, njegovo zgodovinsko usodo; v navadnih sodbah o njem je vse polno zmedenosti, nejasnosti in nasprotij. Temu ni vzrok samo slabo splošno zanimanje za znanstvene preiskave, ampak tudi posebnost specijalno-znanstvenega slovstva, ki skrbno od sebe odriva srednje izobraženega čitatelja s svojim preveč učenjaškim duhom: to je slovstvo za ‚izvoljence‘. Kdor hoče čitati take spise, se mora preboriti skozi mnogobrojne, umevanje ovirajoče opombe, skozi raznojezične citate, učenjaški slog itd.

Ze davno je bilo treba prevajalca iz 'učenega' jezika na 'človeški' jezik, posredovalca med učenjaki in čitajočim občinstvom. Za to nalogo je pa malokdo tako sposoben, kakor A. N. Pypin, ki je s svojo vsestransko izobraženostjo, učenostjo in izkušnostjo lahko postal posredovalec med zastopniki 'čiste znanosti' in čitajočim občinstvom.

Pypinovo delo ima pred vsem velikanski pomen za srednje izobražene čitatelje, ki bodo iz njega zvedeli mnogo novega in mnogo dragocenih izvajanj ter mnogo bolje in nepristraneje sodili o staroruski omiki. To delo je jako važno za znanost, ker so v njem v celoto združeni njeni uspehi in spojene razne posameznosti. Pred Pypinom je bilo brezskončno morje večjih raziskavanj, člankov in opazek; treba je bilo velikega duha in velike izobraženosti možu, ki je hotel predelati in porabiti vse, kar so napisali razni učenjaki. Naš veliki učenjak je častno rešil to nalogo. Z redkimi izjemami se pri raznih nasprotujočih si nazorih odloči na pravo stran, drži se srednje poti in izkuša nasprotja pojasniti in poravnati; slovstveno gradivo o vsakem vprašanju je proučeno vsestransko; razni oddelki so kolikor mogoče so-glasni.

Opiraje se na uspehe sodobnih znanstvenih preiskav o slovstvu se gosp. Pypin ni mogel izogniti nekaterim nedostatom. Najslabša stran takih znanstvenih preiskavanj je bilo vedno pomanjkljivo umevanje slovstvenega razvoja: kako vpliva jeden slovstveni proizvod na drugega, jeden pisatelj na drugega. Ta znanstvena slovstvena zgodovina se je zadovoljevala z zbiranjem in opisovanjem posameznih dogodkov in slovstvenih proizvodov, le redko jih je spravila v zvezo in se je kaj malo brigala za označevanje slovstvenega razvoja. Kar se tiče staroruskega slovstva, se je zadovoljevala s tem, da je večina ohranjenih spomenikov brez letnic, da so se prepisovali in predelavali tekom nekoliko vekov, da v stari Rusiji sploh ni bilo in ni moglo biti razvoja itd. Zakaj se je pa kaka doba bolj zanimala za ta, druga za oni slovstveni proizvod, odkodi razni dostavki in premembe v posameznih dobah? Ako so se posamezne dobe razlikovale po političnih, socialnih in gospodarskih razmerah, moremo-li kar tako trditi, da so bile vendar jednake po svojem slovstvenem vkusu in nazorih? Sicer je pa tudi sama specijalna znanost pojasnila marsikaj, kar nasprotuje tem učenjaškim predsodkom.

Pypin se je boril proti tem nedostatom učenih razprav, kar ni bila lahka stvar pri tako obširnem gradivu. Posamezne dobe niso vselej primerno razdeljene; slovstvena zgodovina je razdeljena v več samostojnih oddelkov, toda pri razvrstitvi je včasih igrala slučajnost preveliko ulogo. Pypin je odločil posebne oddelke tatarskemu gospodstvu in stari omiki, letopisom, potopisom in asketskim knjigam; pri tem je včasih zmedena celotna slika, marsikaj je ločeno, kar spada skupaj in nasprotno, tako so

n. pr. skupno obdelani letopisi, severni in južni, najstarejši in novejši, ki so tako različni proizvodi, da se težko zjedinijo brez škode za celoto zgodovinske slike. Večkrat se mora Pypin vrniti k pretrgani niti razprave, včasih mora ponavljati, kar je že omenil in pretrgati kronološki red.

Vendar tega ne smemo pripisovati njegovi krivdi: ideja razvoja je skoraj popolnoma neznana oni učenjaški književnosti, čije uspehe nam v poljudni obliki podaje Pypin. Poljudna oblika njegove zgodovine je pa pravi cilj cenjenega učenjaka. In v tem oziru ima njegovo delo velikanski pomen: čitatelj najde v njem res mnogo najrazličnejših in jako zanimivih slovstveno-zgodovinskih izvajanj, razloženih umevno, trezno in nepristransko. Velikemu učenjaku pa želimo, da bi srečno in kmalu dovršil to velikansko veleznamenito delo. G.

Težavno je poročati o proizvodih ruske književnosti, katerih dospe na književni trg vsaj toliko na mesec kakor nemških ali francoskih. Zato nam je v tem pregledu ruske književnosti mogoče navesti samo najvažnejše pojave, ki so zagledali beli dan v poslednjem času.

Polnoje sobranije sočinjenij I. S. Turgenêva, katero dobé v 12 zvezkih kot brezplačno prilogo naročniki lista „Niva“. Doslej je izšlo že pet zvezkov: 1. „Lovčevi zapiski“; 2. „Očetje in otroci“ (roman) ter „V predvečer“; 3. romana „Dim“ in „Dvorjansko gnezdo“; 4. romana „Nov“ in „Rudin“, a 5. devet krajših povestij. Lastnik lista „Nive“ g. Marks je bil namreč sklenil s Turgenjevovimi dediči pogodbo, da sme letos izdati pisateljeve zbrane spise kot prilogo, toda posamezno in posebič jih ne sme prodajati. Kdor bi torej želel imeti za nizko ceno Turgenjeve spise v originalu, mora se prijaviti kot naročnik „Nive“, pa jih bo dobil z listom vred za 10 gld.; v knjigarnah veljajo Turgenjeva spisi (v prvotnem izdanju) 15 rubljev. Treba je tudi priznati, da sta tisek in papir tega Marksovega izdanja odlična.

Dalje je izšlo pred nedavnim znamenito delo, čegar polni naslov je: Golicin, knjaz Dm. (Muravlin) *U sinja morja*. Putevyje očerki Černogoriji i Dalmatinskago poberežja. S 228 avtotipijami. S. Peterburg 1898“. Cena 6 rubljev. — O tej knjigi piše kritik v „Nivi“ med drugim: „Knjigo kneza Golicina vneto priporočamo vsem onim, ki se želé bliže seznaniti z bratskimi národi, naseljenimi na obrežju jadranskega morja ter vzdržujočimi težavno borbo s sovražnimi jim elementi. Radi tega ima delo kneza Golicina širji pomen nego običajni sprevodnik, namenjen samo za turiste, kar jo dela še dvakrat zanimivejšo . . .“

Zanimivo je tudi delo I. Eleca z naslovom: *Imperator Menelik i vojna jego s Italijej*. S. Peterburg 1898, cena dva rublja. — Tudi v tej knjigi je obilica slik, zemljevidov in črtežev, katere je izgo-

tovil pisatelj po lastnem opazovanju; to knjigo smatrajo za najboljše delo o Abesiniji.

Ruska zemljepisna književnost se je kaj obogatila z delom dr. A. B. Elisejeva z naslovom: *Po bělu světu* (Po belem svetu). Črtice in slike iz potovanja po treh delih Starega sveta. S slikami N. N. Karazina, V. P. Ovsjanikova, E. R. Sokolovskago in A. A. Čikina. — Ta knjiga, ki je izšla v založbi Sojkina v Petrogradu v štirih zvezkih, obsega zanimive opise in slike iz potovanj pokojnega dr. Elisejeva po Evropi, Aziji in Afriki; poslednji zvezek obsega popis potovanja po Japoniji, Perziji in Abesiniji, katero je obiskal kot jeden izmed prvih ruskih turistov. Ker je delo bogato ozaljšano s slikami ter se odlikuje s krasnim tiskom, tudi cena štirih rubljev ni previsoka.

Dalje je izšel v založbi O. N. Popove v Petrogradu prevod *Istorije Italiji* Sorena. Obsega zgodovino Italije od 1815. l. do smrti kralja Viktorja Emanuela. Cena 1 r. 50 kop. — V tej založbi je tudi izšlo *Sobranije sočinenij S. S. Šaškova* v dveh zvezkih, ki veljata štiri rublje. Šaškov je bil v 60 letih znan kot borilec za emancipacijo ruskih ženskih, in takšna je tudi vsebina člankov, priobčenih v teh „sobranyh sočinenijah“. Pisatelj je v svojih sodbah preveč pristranski.

Epohalno je delo S. A. Vengerova: *Russkaja poezija*, katere prvi zvezek s 23 portreti je izšel koncem minulega leta v Petrogradu. Ta prvi zvezek obsega 1421 pesmij 116 pesnikov XVIII. stoletja s kritično-biblijografičnimi črticami. Ruski kritik trdi, da doslej še ni nikjer tako dobro predstavljena in zbrana ruska poezija minulega stoletja, nego uprav v tem zborniku, čegar prvi zvezek velja tri rublje.

V založbi knjigarne M. O. Volfa v Petrogradu je izšlo *Polnoje sobranije sočinenij Senkeviča* v

šestih zvezkih za ceno (s poštnino vred) 8 rubljev 25 kop. Ruski prevod je oskrbel F. V. Dombrovskij. Ako se vpošteva, da to „sobranije“ obsega znano trilogijo ter še troje večjih, novejših H. Sienkiewiczjevih romanov („Bez dogmatu“, „Rodzina Polanieckich“ in „Quo vadis“), se razvidi, da so Rusi nastavili temu izdanju kaj nizko ceno in da jim je v resnici mar za to, da se seznanijo z rusko občinstvo z vsemi proizvodi tega znamenitega poljskega romanopisca.

Za vsakogar, kdor se hoče baviti z rusko književnostjo, je neobhodno potrebno obširno delo A. S. Vengerova, ki je izhajalo v snopičih pod naslovom: *Russkija knigi*. S biograf. danymi ob avtorah i perevodčikah (1708—1893). Izdanije G. V. Judina. S. Peterburg 1897. Cena šest rubljev. — To je nekak splošen katalog vseh v Rusiji izdanih ruskih knjig od časa Petra Velikega do današnjih dni. Ruska kritika delo močno hvali, češ da zadoščuje vsem potrebam mladine, učeče se zgodovine ruske književnosti.

Za nas Slovane velevažno delo je jela izdajati petrograjska „Akademija nauk“ pod naslovom: *Velikorus v svojih pjesnjah, obrjadah, obyčajah, věrovanijah, skazkah, legendah i. t. p.* Kot pisatelj je podpisan neki „Šejn“, ki je baje nabral do 3000 narodnih pesmij. Ta prvi zvezek jih obsega 1283 ter velja tri rublje.

Med obilico drugih del, katerih ne moremo tukaj navesti, zdi se nam še najbolj zanimivo delo: *Očerki sovremennoj Japtoniji* od A. A. Čerepkove. Knjiga je nastala po lastnem opazovanju gospe pisateljice in je ozaljšana z dvanajstimi slikami. Zato se nam zdi tudi cena (1 r. 50 kop.) za to delo dovolj nizka. i+a.

Razne stvari.

† *Anton Cej*, slikar, čegar podobi smo objavili na str. 600 in 601, rodil se je v Cirknem na Primorskem. Oče mu je bil kočar in godec in je tudi sina Antona v godbi vadil; vendar temu godba ni posebno ugajala. Šel je z doma k teti na Šmarjetno goro poleg Kranja in se je sam vadil risanja in slikanja. Potem je bil pri slikarju Janezu Gosarju v Dupljah na Gorenjskem. Malo časa je delal tudi pri znanem slikarju Wolfu, ki je pa kmalu umrl, kar je bilo Ceju na veliko škodo. Priženil se je v Crngrob k cerkovniku in tam mnogo slikal. Največ slik je napravil za Primorsko in Istro. Hrepenel je po izobrazbi ter šel leta 1896. v Florencijo, Rim itd. To potovanje ga je silno vnelo za slikarstvo; videl je stare mojsterske slike. Z vso silo se je na novo

poprijel umetnosti. Po dnevu je slikal, po noči pa risal in študiral anatomijo. Nakopal si je hudo bolezen; z barvami se je siromak otroval ter silne muke trpel; do skrajne meje shujšano truplo je bilo vse v skelečih ranah. Umrl je dné 7. malega travna 1897 star 40 let v bolnici usmiljenih bratov v Kandiji in pokopan je na šmihelskem pokopališču.

V zadnji številki smo priobčili podobi: Sv. Jožef in sv. Jošt. Sv. Jožef se nahaja pri Božjem grobu pri Novem mestu; sv. Jošt pa je namenjen v Št. Jošt v stopiški župniji. Sv. Jošt je bil njegovo poslednje delo. V svojih mukah je pogosto k sv. Joštu zdihoval. Tudi je rekel: „Oh, da bi še ozdravel; zdaj bi znal bolnika slikati.“

Pogovori.

Gosp. *L. M.* „Moj šopek“ je napis pesmici, katero ste nam poslali. Pesem je polna lepih besedij, a brez jedra. Celotne misli ni v njej. Pa tudi logične misli pogrešamo. „Narava“ — „ljuba mati“, se igra sred cvečnega sveta — v naravi! In da bi te „narave“ „Luč življenja naklonile Mile tvoje so roke, — Te so nežno me povile, Dale zlato mi srce!“ — Ali ni to nekako panteistiško mišljenje — v teh besedah? In da Vam je dala „zlato srce“ — no! zato bi se smeli res prav „globoko“ zahvaliti. Toda samosvestno se nam zdi, če kdo o svojem srcu pravi: „Jaz imam zlato srce.“ In kaj pa je prav za prav tisti šopek, ki Vam ga daje narava, ko „Seže v torbico pokrito, Krasan šopek mi poda“? In slednjič je „pesem“ prav sentimentalna, ko se pesnik spomni: „Ko bo rajsko zazibalo Trudno moje se oko Pride dôba — kmalo — kmalo Šopka za-me več ne bo!“ Da se „trudno oko — rajsko zaziblje“ — to smo slišali sedaj v življenju prvič. — Torej šopka ne bo več — in vendar hočete: „Zadnji šopek mi vsadite Na gomile hladni dom, Milim bratom pa recite, da jih tukaj čakal bom.“ Zopet se nam vprašanje sili... kje je in kakšen je tisti šopek — pa zadnji, katerega naj vsadimo na „hladni dom gomile“, kjer hočete brate čakati? Ne zamerite, ljubi gospod pesnik, s praznimi besedami se tudi nič ne pové! Več misliti, več čutiti treba, ako hočete biti pesnik.

Gosp. *Ź. Ž.* na B. L. — „Danes je no frišno jutro itd.“ — Tako se začne, se ve „narodna“ pesem, katero ste slišali l. 1872. Mi smo dali prostora že več narodnim pesmam, da se tako ohranijo in iz njih kaže značaj národa. Toda, kakor ni vse zlato, kar se sveti, tako tudi ni vse „národno“, če morebiti kak kmetiški fant v svoji fantaziji — in zakaj bi je le-tak ne imel — kako zapoje. In ne vemo tudi prav za prav, zakaj bi se meni nič tebi nič smelo kar vse zapisati iz same „pijetete“ do „národnega blaga!“ Kar je nelepó, nemoralno, spodtikljivo — mislimo, da ni dobro zato, ker je „národno“. — Zato, oprostite, da nismo natisnili Vašega dopisnega rokopisa. Prosim pa, da nam ustrezete s takim blagom, ako ga kje dobite, da bo le dobro in res — národno.

Gosp. *Potoški.* Nekako hudo Vam je, da smo tako izbirčni z Vašimi pesmicami: „Ko

bi vsaj v listnici — v pogovorih prišla jedna ali druga, pravite. Potolažite se s tem, dobri gospod Potoški, da se tudi drugih pesnikov „proizvodom“ ne godi veliko bolje. Sicer pa, ne samo, da bi Vas potolažili, ampak, da se bo potrdilo mnenje naše, da kažete res lep napredek memo prvih poskusov, hočemo vendar priobčiti tu v pogovorih — brez poprave to-le Vašo „Lovčev dom.“

L o v č e v d o m.

Ko mlado jutro mi zasine
Črez tiho mračno še ravan;
Že s hude, skalnate strmine
Okó mi zre na gozd prostran.

Gorovje nad menoj visoko
Se dviga strmo, v sinji zrak;
Pod mano brezdnó je globoko,
A v njem kraljuje večni mrak.

Tihota večna tukaj vlada,
Objema dole, breg in grič,
Le včasih tožno z nad prepada
Oglašá se samotén ptič . . . .

Le včasí lovski rog se čuje
Iz tamno mračnatih lozov,
A zopet — stari gozd miruje,
Ko jénja lajanje pesov.

Nevihta tudi včasí hrúje
In grom bučéči vdarja vmes —
Nešteto vihra tu izruje
V stoletnem gozdu mi dreves.

A ko poneha vihra rezka,
Bučéči ko pojenja grom —
Je zopet mirna vsa soteska
In miren spet je lovčev dom!

To se bere prav prijetno, ima dobro misel in slika to misel, ne rečemo sicer mojstersko, vendar pa prav prilično dobro. Torej tako naprej — do še boljšega!

„*Mira.*“ Vaše pesmi natisnemo kar brez opazke.

O b g r o b l j i.

Solnce plove že k zatónu,
Zadnjič še rudí obzorje;
Ter blestečimi prameni
Dol obseva in pogorje.

In poslednje vpíra žarke
V podrtine vrhu griča,
Ki samotno v zrak kipijo —
Dnij nekdanjih — tužna priča.

Pesen nekoč je zvenela
V začrnelih teh zidinah;
Zdaj tu le skovir samuje,
Gnezdo stavi v razpoklinah.

Samo groblja nam pričuje
O nekdanjih dnij sijaju . . .
Se bršljin zidú opleta
Zdaj v tem zapuščenem kraju.

Kje je ljud zdaj, ki tod bival?
Kje roké, ki to gradile? —
Vse pozabljeno i mrtvo,
Strto vse od časa sile!

Samo groblja še sameva
In minljivost nam oznanja,
Kličé jasno in umljivo:
Vse na svetu je le -- sanja!

Oj trd je svet . . .!

Oj hud je svet in pa brezčuten,
Kaj mari tuje mu gorjé!
Vsak sebe le okoriščuje,
Mu družih niso mar solzé.

So srca blaga in čuteča,
Je čednost, vera jim v zasmeh;
Sebičnost le na svetu vlada,
Šopiri poleg nje se greh.

Kdo zmeni se za cvet ob poti,
Ki v prah pogažen vene, mré;
A nekoč je dehtel, naslajal . . .
Kdo zmeni zanj se zdaj? — Nihče.

Kdo vpraša pač, če srce bedno
V bolesti meni krvavi?
Kdo gane se, da bi obrisal
Sosedu solzo iz očij?

Oj trd je svet in neobčuten,
Ljubezni bratske ne pozna;
Ohol, okruten in lokav je . . .
Sirota to najboljše zna!

N a d a.

Čuden stvor srcé je naše,
Le po sreči hrepení;
Nihče ga ne zadovolji,
Ker si vedno več želi.

In naj nada ukanjiva
Vara nas še tolikrat,
Človek se za to ne zmeni:
Stvarja si jo znova rad! . . .

Kaj bi bilo i na sveti,
Nada da ne spremlja nas?
Ona nam sladí življenje,
Lepši daje mu obraz.

In če tudi revne zemlje
Nada ne pretvori v raj:
Lije nam tolažbo v dušo,
Da bo enkrat bolje vsaj!

Prejeli smo iz Prage to-le znamenito va-
bilo:

Často byl u nás v posledních letech vyslovován stesk, že po zaniknutí Jelínkova Slovanského Sborníku nemáme listu, jenž by nás soustavně seznamoval s vřením života ostatních kmenů slovanských. A přece od nás vyšla myšlénka vzájemnosti slovanské, jež prý u nás nejutěšeněji zkvétá. Má-li tomu býti tak, má-li tato idea, jejíž potřebu právě v přítomných dobách cítíme, mezi námi mohutněti, třeba jest kypřiti jí půdu poznáváním těch, s nimiž chceme udržovati co nejpevnější duševní svazky. To cítili jsme všichni zejména při nedávných slavnostech Palackého, jež se staly prvým slovanským sjezdem svého druhu. Uznávajíce vše to, odhodlali se podepsaní vydávati od října tohoto roku měsíčník „Slovanský přehled“, sborník zpráv, dopisů a statí o současném životě všech kmenů slovanských. „Slovanský přehled“ bude si bedlivě všimati všeho, co tvoří současný život slovanský, tedy snah kulturních i národních, ať se jeví v literatuře, vědě, umění či v politice, v proudech života sociálního, ve vzájemných vztazích slovanských kmenů, ať se jeví ve světle či v stínu. Stejná láska ke všem, ale i stejná spravedlnost ke všem povede redakci v rozlišování světla a stínu — dle hesla Palackého: Svůj k svému a vždy dle pravdy! Abychom mohli podávati zprávy co nejauthentičtější, zajištěli jsme si dopisovatele spolupracovníky nejen v kruhu domácích odborníků ale hlavně i ze středu všech větví slovanských. Nadějeme se, že zejména tyto přímé korespondence vzbudí živý zájem pro věci slovanské v kruzích českého čtenářstva.

Ku prohloubení našich vědomostí o světě slovanském hodláme kromě „Slovanského přehledu“ vydávati později i „Slovanskou knihovnu“ samostatných pojednání a studií o jiných slovanských a o různých otázkách, týkajících se slovanského života. K vydávání knihovny, jejíž každý sešit tvořiti bude samostatný celek, konají se již pilé přípravy.

Hlavní snahou naši při Slovanském přehledě bude, učiniti jej přístupným nejširším vrstvám. Proto začínáme jej vydávati zatím v rozměrech skrovnějších, totiž v vešitech tříarchových (s prázdninovou přestávkou), aby mohlo býti předplatné co možná nízké. Roční předplatné 3 zl. 20 kr. jest zajisté mírné, pováží-li se kromě jiného, že bude Slovanský přehled dle potřeby také ilustrován. Najde-li hojně přátel, bude nám možno jej objemem rozšířiti, po případě vydávati i v kratších lhůtách. Všechny pracovníky, jimž záleží na rozkvětu listu, věnovaného zájmům a věcem slovanským, pak prosíme, aby nás pérem svým podporovali. Přejeme si upřímně, aby se Slovanský přehled stal orgánem všech, kdož u nás pracují ve věcech slovanských.

Poroučejíce již náš podnik, založený v ideálním uznání jeho potřeby, přízni široké veřejnosti, znamenáváme, že již nyní lze činiti přihlášky u nakladatele nebo v kterémkoli knihkupectví. Adolf Černý, redaktor, F. Šimáček, nakladatelé. Celoroční předplatné na Slovanský přehled s portem: Do všech zemí Rakousko-Uherska, Bosny a Hercegoviny zl. 3.20. — Do Německa zl. 3.50. — Do Srbska zl. 3.60. Do celého ostatního starého i nového světa zl. 3.80.